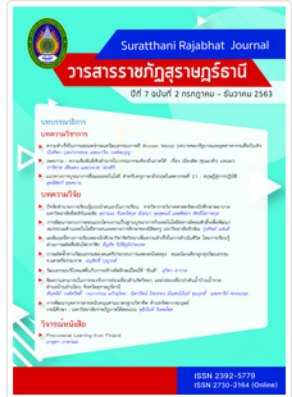

ปิดปรับปรุงระบบ วันที่ 1 มี.ค. 2564 System Maintenance and update 1 Mar 2021. <Detail>

Gender : Power Relations in Local Literature in Southern Thailand, Mueang Sid (Khun Klaew) Mhae we

PDF (ภาษาไทย)

Published: Dec 7, 2020

Parichart Siehkong
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
Worawet Wongsiri
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Abstract

This article focuses on the study of gender issues that appear in southern Thailand, Mueang Sid (Khun Klaew) Mhae We in order to indicate the characteristics of gender between men and women and in what manner. The study was divided into 2 issues which were the analysis of male and female roles according to genders and analysis of genders in the patriarchal system. The study indicated that women are polite, reserved, and unable to make absolute decisions, keep their feelings to themselves without expressing them and have no negotiable power in having sex. For the role of males, it appeared that men have knowledge and ability. They are strong and use reason rather than emotions. They also have power and ability to

ISSN 2392-5779
ISSN 2730-2164 (Online)

Author_Guidelines
[Author_Guidelines](#)

Journal Information

Approved by TCI during 2020 - 2024

Indexed in TCI

Activate Windows
Go to Settings to activate Windows.

เพศภาวะ : ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้

เรื่อง เมืองสิต (ขุนแก้ว) หมะเว

Gender : Power Relations in Local Literature in Southern
Thailand, Mueang Sid (Khun Klaew) Mhae we

ปาริชาติ เขียะคง¹

Parichart Siehkong

วรเวช ว่องศิริ²

Worawet Wongsiri

Received : 24 มีนาคม 2563

Revised : 8 พฤษภาคม 2563

Accepted : 26 พฤษภาคม 2563

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาประเด็นเพศภาวะที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ ประเภทหนังสือชุด เรื่อง เมืองสิต (ขุนแก้ว) หมะเว เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชายว่าปรากฏในลักษณะใดบ้าง การศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ การวิเคราะห์บทบาทหญิงชายตามเพศภาวะ และการวิเคราะห์เพศภาวะในระบบ ปีตาธิปไตย ผลการศึกษา พบว่า บทบาทของหญิงตามเพศภาวะ คือ สุภาพเรียบร้อย รักนวลสงวนตัว ไม่มีความสามารถในการตัดสินใจอย่างเด็ดขาด เก็บความรู้สึกโดยไม่แสดงออก และไม่มีอำนาจต่อรองในการมีเพศสัมพันธ์ ส่วนบทบาทของชายตามเพศภาวะ คือ มีวิชาความรู้ความสามารถ มีความหนักแน่น ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ มีอำนาจมี

¹ อาจารย์ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Lecturer in Thai in Faculty of Humanities and Social Sciences,

Nakorn Si Thammarat Rajabhat University

² อาจารย์ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Lecturer in Thai in Faculty of Humanities and Social Sciences,

Nakorn Si Thammarat Rajabhat University

เพศภาวะ : ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ฯ

ความสามารถในการตัดสินใจอย่างเด็ดขาด พุดจาตรงไปตรงมา กล้าได้กล้าเสีย และมีอำนาจต่อรองในการมีเพศสัมพันธ์ ส่วนการวิเคราะห์ประเด็นเพศภาวะในระบบปิตาธิปไตย พบว่า ผู้ชายใช้อำนาจกดขี่ผู้หญิงโดยตรงผ่านทุกมิติทางสังคม ผู้ชายควบคุมการผลิตซ้ำของผู้หญิง ผู้ชายเป็นฝ่ายรุกและผู้หญิงเป็นฝ่ายรับในเรื่องเพศ การวิเคราะห์เพศภาวะได้แสดงให้เห็นถึงการจัดระเบียบทางสังคม ภายใต้เงื่อนไขของความแตกต่างทางเพศ แนวคิดระบบอำนาจปิตาธิปไตย และวัฒนธรรมหนึ่งสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่งตามบริบทของสังคม

คำสำคัญ : เพศภาวะ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ เมืองสิต (ขุนแก้ว) แม่ะเว

Abstract

This article focuses on the study of gender issues that appear in southern Thailand, Mueang Sid (Khun Klaew) Mhae We in order to indicate the characteristics of gender between men and women and in what manner. The study was divided into 2 issues which were the analysis of male and female roles according to genders and analysis of genders in the patriarchal system. The study indicated that women are polite, reserved, and unable to make absolute decisions, keep their feelings to themselves without expressing them and have no negotiable power in having sex. For the role of males, it appeared that men have knowledge and ability. They are strong and use reason rather than emotions. They also have power and ability to make decisive decisions, talk frankly, take risks and have negotiable power for sex. From the analysis of gender issues in patriarchal systems, it was found that men use the power to directly oppress women

through all social dimensions. Men control the reproduction of women. Men are active and women are passive in sex. Gender analysis has demonstrated social organization under conditions of gender differences, concepts of the patriarchal system and one culture to another in the society context.

Keywords: Gender, Power relations, Local literature in southern of Thailand, Mueang Sid (Khun Klaew) Mhæ We

บทนำ

จากบริบทของสังคมศาสตร์ที่ถูกปลุกฝัง กล่อมเกลียดด้วยสังคมและวัฒนธรรม คงปฏิเสธไม่ได้ว่าสังคมไทยได้กำหนดบทบาทโครงสร้างทางเพศ ด้วยความเชื่อและการยอมรับโครงสร้างทางสังคม ที่ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาค และความไม่เท่าเทียมกัน ระหว่างเพศหญิงและเพศชายด้วยค่านิยมปิตาธิปไตย ที่ถูกซ่อนเร้นในมายาคติหรือถ่ายทอดผ่านอุดมคติ ดังปรากฏให้เห็นในวรรณกรรม สุภาพิต สำนวน โวหาร ตำนาน เรื่องเล่า คำคมหรือข้อคิดต่าง ๆ เช่น วรรณกรรมสอนสตรี จากเรื่องสุภาพิตสอนหญิงของสุนทรภู่ ภาษณาสอนน้องคำฉันท์ฉบับธนบุรี ว่าด้วยหญิงในอุดมคติของชายไทยผ่านวรรณกรรมที่มุ่งสอนและควบคุมศีลธรรมของผู้หญิง สะท้อนให้เห็นบทบาทของเพศหญิง ที่ถูกกำหนดโดยเพศชาย และยังปรากฏให้เห็นในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ที่เป็นวรรณกรรมพื้นบ้านเฉพาะถิ่นมีบันทึกไว้ในโบราณ สมุดข่อย หรือหนังสือบุค โดยมี การนำมาปวิวรรตวรรณกรรม และถ่ายทอดผ่านละครชาวบ้าน ที่แสดงให้เห็นว่าอำนาจปิตาธิปไตยมีบทบาทสำคัญต่อการวิเคราะห์วรรณกรรม เป็นเครื่องมือที่ดำเนินเรื่องการดำเนินชีวิต ความแตกต่างทางเพศในสังคม และสิทธิ์แห่งความเป็นมนุษย์ ที่ถูกสร้างและแบ่งชนชั้นจากประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมซึ่งเป็นที่มาของเพศภาวะ (ปราณี วงษ์เทศ, 2549 : 9-10)

เพศภาวะ : ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ฯ

เพศภาวะมีบทบาทและอิทธิพลต่อความหลากหลายทางเพศในสังคม ไม่ว่าจะ เป็นภาพลักษณ์สตรีในประวัติศาสตร์ชาติไทย ไม่ต่างไปจากสังคมบริบทโลก ที่สังคม วัฒนธรรมของกลุ่มผู้หญิงของโลกที่สามและสังคมตะวันตก ได้ต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิสตรี ดังจะเห็นได้ว่าเพศภาวะ (Gender) คำนี้เริ่มถูกนำมาใช้อย่างจริงจังในขบวนการสิทธิสตรี ระหว่างช่วงปลายคริสต์ทศวรรษที่ 60 ถึงต้นคริสต์ทศวรรษที่ 70 เป็นการนำมาใช้เพื่อ เป้าหมายทางการเมืองของสตรีชาวตะวันตก เพื่อต่อสู้กับสถานะภาพที่ด้อยกว่าและ การเป็นรองของผู้หญิง (สุชาติา ทวีสิทธิ์, 2547 : 3) ในเชิงทฤษฎีสตรีนิยม เพศภาวะมี ความหมายเป็น “เพศทางสังคมวัฒนธรรม” ในลักษณะที่เป็นการประกอบสร้างทางสังคม ดังที่ปรากฏในวาทะของ ซีโมน เดอโบว์วัวร์ นักสตรีนิยมคนสำคัญซึ่งกล่าวไว้ในหนังสือ The Second Sex ว่า “ผู้หญิงนั้นไม่ได้คลอดออกมาเป็นหญิง แต่ถูกกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงดู ให้กลายเป็นหญิง” (Beauvoir, Simone de, 1989. อ้างใน เนตรดาว แพทย์กุล, 2544 : 7) หมายความว่า สังคมเป็นผู้กำหนดหรือสังคมเป็นผู้สร้างลักษณะความเป็นหญิง (Femininity) หรือลักษณะความเป็นชาย (Masculinity) ที่เรียกว่าเพศภาวะถูกสร้างขึ้นเพื่อบรรยาย ลักษณะต่าง ๆ ของผู้หญิงและผู้ชายที่กำหนดในสังคมหนึ่ง ๆ “เป็นการจัดระเบียบทาง สังคมภายใต้เงื่อนไขของความแตกต่างทางเพศ เป็นความรู้อย่างหนึ่งที่สร้างความหมาย และความแตกต่างให้กับร่างกายของมนุษย์” (สุชาติา ทวีสิทธิ์, 2547 : 8)

ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่เพศภาวะ จะถูกนำมาบอกเล่าผ่านวรรณกรรมต่าง ๆ เพื่อสะท้อนภาพสังคมและวัฒนธรรม และเพื่อสื่อถึงความคิดและความคาดหวังต่อผู้หญิง และผู้ชายและผู้ชายตามแบบฉบับควรเป็นเช่นใด ความสามารถและพฤติกรรมของผู้หญิง และผู้ชายว่าควรมีอย่างไรในสถานการณ์ต่าง ๆ ความเป็นมาและความคาดหวังเหล่านี้ เป็นการเรียนรู้จากครอบครัว เพื่อน ผู้นำทางความคิด สถาบันศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียน สถาบันการศึกษา ที่ทำงานและสื่อต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนผลิตซ้ำความคิด และมี อิทธิพลต่อบทบาทที่แตกต่างกัน สถานะทางสังคม เศรษฐกิจและอำนาจทางการเมืองของ ผู้หญิงและผู้ชายในสังคม แต่อย่างไรก็ตามเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป ระบบคิดและระบบ อำนาจปิตาธิปไตยของสังคมที่เป็นพลวัต ย่อมทำให้บทบาททางเพศภาวะเปลี่ยนแปลง

ตามกาลเวลาและช่วงชีวิตมนุษย์ ด้วยระบบคุณค่าของสังคมที่แสดงผ่านกฎหมาย ยุคสมัยใหม่ แต่ก็ยังสะท้อนมุมมองให้เห็นว่า ในทางปฏิบัติผู้หญิงมีสถานภาพที่ต่ำกว่าผู้ชายในเกือบทุกวัฒนธรรม หรือเป็นความแตกต่างกันไปภายในวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ และระหว่างวัฒนธรรมต่าง ๆ แบบปิตาธิปไตย เพราะความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจจากวิถีปฏิบัติ จารีต ประเพณี ศาสนา และค่านิยม เป็นต้น (วิระดา สมสวัสดิ์, 2548 : 13-14) ทำให้ผู้เขียนเห็นว่าวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ เรื่อง เมืองลิด (ขุนแก้ว) แหมะเว เป็นกรณีศึกษาของบทความนี้เพื่อวิเคราะห์บทบาทหญิงชายตามเพศภาวะ และการวิเคราะห์เพศภาวะในระบบปิตาธิปไตย

การวิเคราะห์เพศภาวะ

แนวคิดและทฤษฎีเพศภาวะที่ควรรู้

คำว่า **เพศภาวะ** มีความหมายจากการศึกษาของกฤตยา อาชวนิจกุล (2554 : 44) อธิบายว่า เป็นภาวะแห่งเพศหรือความเป็นหญิงความเป็นชายที่ถูกประกอบสร้างทางสังคมและถูกขัดเกลาตามบทบาทที่สังคมกำหนด ซึ่งในทางโลกตะวันตกเรียกว่า Gender ที่เป็นคำใช้แยกหญิงชาย และต่อมาถูกแปรความหมายให้ครอบคลุมในทางสังคมศาสตร์ ในลักษณะเพศทางสังคมและวัฒนธรรม นอกจากนั้นเพศภาวะหรือเรียกกัน **เพศสภาพ** หรือ **เพศสถานะ** ที่ถูกนำมาใช้เพื่อยืนยันคุณลักษณะทางสังคมของคนแต่ละเพศ ดังนั้นจะเห็นว่ากรอบที่ใช้ทำความเข้าใจระบบเพศภาวะของสังคมไทย จะต้องตั้งอยู่บนฐานระบบอุดมการณ์ความเชื่อและสภาพเงื่อนไขที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงของคนไทย วาทกรรมระบบเพศภาวะแบบสังคมไทยนั้นขึ้นอยู่กับฐานความหมายของคำว่า **เพศ** ซึ่งเป็นคำที่หมายรวมได้ทั้งความแตกต่างทางเพศสรีระ ความแตกต่างของเพศภาวะและรสนิยมทางเพศ (ฉลาดชาย รมิตานนท์, 2555 : 57-58) ในยุคปัจจุบันเพศภาวะเป็นที่ยอมรับกันในทางสากลว่า Gender มีมากกว่าสองเพศภาวะ ทำให้สังคมไทยต้องยอมรับการมีเพศภาวะมากกว่าสองเพศ และมีการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และในพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 เพื่อให้

สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ที่เอาเพศภาวะมาใช้เป็นเครื่องมือวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำ การคุ้มครองบนพื้นฐานในเรื่องเพศ และการกำหนดหลักสูตรที่ใช้ในสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาสตรีและส่งเสริมเพศภาวะในสังคม (นงเยาว์ เนาวรัตน์, 2561 : 54-55)

จากแนวคิดของกลุ่มสตรีนิยมในสังคมตะวันตก ที่มีมโนทัศน์ว่าผู้หญิงเป็นเพศที่ถูกกดขี่โดยสังคมและกระบวนการสร้างอุดมการณ์ที่ผู้ชายเป็นใหญ่ และเกิดการเรียกร้อง และมีความต้องการให้มีการสร้างทฤษฎีสตรีนิยม (Feminist Theory) ทฤษฎีนี้สร้างขึ้นเป็นองค์ความรู้ในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเพศ การแสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์ปรับเปลี่ยนความคิดของสังคมให้เกิดความเท่าเทียมกัน และได้พัฒนาสู่กลุ่มสตรีนิยมเสรีนิยม (Liberal Feminism) ที่เรียกร้องให้ผู้หญิงออกไปอยู่ในโลกสาธารณะ เช่น ผู้ชาย และลดทอนอคติทางเพศ กลุ่มนิยมนมาร์กซิสต์ (Marxist Feminism) เรียกร้องทุนนิยมทำให้แบ่งแยกหน้าที่และการเอาเปรียบสตรีทางสังคม กลุ่มถอดรากถอดโคนหรือสายรากเหง้า (Radical Feminism) เรียกร้องระบบชายเป็นใหญ่ และให้ความสนใจในเรื่องของความเป็นแม่ พฤติกรรมทางเพศ สรีระร่างกาย บุคลิกลักษณะ และเงื่อนไขชีวภาพ กลุ่มสังคมนิยม (Socialist Feminism) เรียกร้องการกดขี่ทางชนชั้นและการมีส่วนร่วมในการผลิตสาธารณะ กลุ่มจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Feminism) ให้ความสนใจบุคลิกภาพและกระบวนการทางจิตใจ อัตลักษณ์ทางเพศ และกลุ่มหลังสมัยใหม่ (Postmodern Feminism) ให้ความสำคัญว่าทฤษฎีว่ามีอำนาจสร้างความสัมพันธ์ความเป็นเพศ ซึ่งทุกกลุ่มล้วนตั้งคำถามเพื่อหาคำตอบปัญหาความเป็นสากลของผู้หญิง ความเสมอภาค ความเท่าเทียมกันทางเพศ ในสังคม การปฏิเสธการแบ่งแยกเพศทางชีวะ และเพศทางสังคม ความขัดแย้งและอัตลักษณ์ของผู้หญิง เป็นต้น (จงจิตต์ โศกนคณาภรณ์, 2549 : 61-81 และ นงเยาว์ เนาวรัตน์, 2561 : 32-50) ที่ทฤษฎีนี้สามารถนำไปใช้วิเคราะห์และวิจารณ์วรรณกรรมต่างๆ เพื่อสะท้อนให้เห็นภาพความสัมพันธ์เชิงอำนาจและบทบาทหญิงชายตามเพศภาวะที่ผู้หญิงได้ต่อสู้ด้วยอุดมการณ์ผ่านวรรณกรรม ที่สามารถถ่ายทอดความรู้สึกจาก

ตัวละครของความเท่าเทียมและไม่เท่าเทียมที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น ๆ ได้อย่างมีอรรถรส และเป็นองค์ความรู้สะท้อนภาพของสังคมได้ทุกยุคสมัย อย่างในบทความนี้ที่ได้นำเอา การวิเคราะห์วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ เรื่อง เมืองลิต (ขุนแก้ว) หมะเว มาวิเคราะห์ ถ่ายทอดให้เข้าใจกัน

เพศภาวะกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

อาจกล่าวได้ว่าอำนาจเป็นที่มาของความเหลื่อมล้ำทางเพศภาวะในสังคมไทย กล่าวคือ เพศภาวะมีนัยรวมไปถึงความเป็นชนชั้น และเรื่องของอำนาจหรือที่เรียกว่า **อำนาจระบบปิตาธิปไตย** ที่จากการศึกษาของณรงค์กรณ รอดทรัพย์ (2555 : 38) หมายความว่า เป็นอำนาจสังคมพ่อเป็นใหญ่หรือกฎเกณฑ์ของพ่อ ในลักษณะของการควบคุมทางสังคมฐานะบิดาหรือสามี ย่อมมีอำนาจเหนือลูกสาวและภรรยา ซึ่งระบบวิถีคิดแบบปิตาธิปไตยนี้ เป็นไปตามทฤษฎีการปกครองปิตาธิปไตยที่จำกัดสิทธิเสรีภาพและความอิสระแสดงถึงความไม่เท่าเทียมกัน ระหว่างผู้หญิงและผู้ชายผ่านสถาบันครอบครัว และระบบเครือญาติ สถาบันการเมืองการปกครอง และสถาบันทางศาสนา และจากการศึกษาของสรยา รอดเพชร (2561 : 58) ผู้หญิงกับการขัดขืนอำนาจปิตาธิปไตยเกิดขึ้นเพราะการขัดขืนโดยอำนาจของภาษา อำนาจทางเศรษฐกิจ การอ้างอำนาจธรรมชาติ อารมณ์ที่ถูกเก็บกด และความปรารถนาทางเพศที่ยังคงแฝงตัวอยู่ในระบบคิดของสังคมและวัฒนธรรม ที่แสดงให้เห็นว่าเพศภาวะกับอำนาจระบบปิตาธิปไตยในสังคม ผู้หญิงตกอยู่ใต้อำนาจชายเป็นใหญ่ สถานภาพของผู้หญิงถูกควบคุมและปกครองโดยผู้ชาย และมองว่าความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย ที่มีผู้หญิงอยู่ในสถานะที่ต่ำกว่าผู้ชาย ไม่ว่าจะ เป็นในลักษณะอำนาจที่จะกระทำ และลักษณะของการใช้อำนาจเหนือผู้อื่น

นอกจากนี้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเพศ ตามแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ ได้เสนอแนวคิดเรื่องอำนาจ โดยมองว่าอำนาจสร้างความจริง สร้างสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคมและสร้างพิธีกรรมให้กับสิ่งที่เรียกว่าความจริงด้วย อำนาจไม่ได้ตัดเรื่องเพศออกไป แต่มันรวมอยู่ในร่างกายในฐานะรูปแบบของความเป็นปัจเจกชน อำนาจยังผลิต

เพศภาวะ : ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ฯ

และกำหนดรายละเอียดของเพศ เรื่องเพศจึงเป็นผลผลิตของอำนาจแบบหนึ่ง (ธีรยุทธ บุญมี, 2551 : 169 - 172) ซึ่งจะเห็นได้จากสภาพสังคมและวัฒนธรรม ที่แสดงให้เห็นถึงเพศภาวะกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมไทย โดยเฉพาะสภาพสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมในอดีต ที่มีความเป็นอัตลักษณ์ของตนที่ยึดหลักศาสนาอิสลามครอบคลุมทุกมิติในการดำเนินชีวิต มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมและผูกพันทางด้านเครือญาติโดยการสมรส และสะท้อนถึงแนวคิดระบบปิตาธิปไตยอย่างชัดเจนทางสังคมและวัฒนธรรม จะเห็นจากผู้นำทางศาสนาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ทำให้ผู้ชายเป็นใหญ่ บั่นทอนความเท่าเทียมกันทางเพศผู้หญิง ที่นำมาสู่แนวคิดบทบาทหญิงชายมุสลิมและความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (จงรักษ์ ศรีจันทร์งาม, 2557 : 8-20)

ดังนั้น ความสัมพันธ์เชิงอำนาจทำให้ **บทบาทหญิงชายตามเพศภาวะ (Gender Roles)** สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ ที่สังคมเชื่อว่าเหมาะสมสำหรับปัจเจกบุคคลตามเพศของเขาและเธอ บทบาทของหญิงชายตามเพศภาวะเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ มีใช้มีมาแต่กำเนิด และจะแตกต่างกันไปในวัฒนธรรมหนึ่งสู่วัฒนธรรมหนึ่งและจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เปลี่ยนแปลงในกาลเวลาที่ผ่านไปเพราะผลพวงจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ การศึกษา เทคโนโลยี ศาสนา และโครงสร้างทางการเมือง ที่บทบาทของหญิงชายตามเพศภาวะ จึงเป็นลักษณะที่ทรงอำนาจขององค์กรทางสังคมที่ไม่เพียงแต่บรรยายว่า ผู้ชายและผู้หญิงถูกคาดหวังว่าต้องประพฤติปฏิบัติอย่างไร แต่ยังมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจ อำนาจในการตัดสินใจและความรับผิดชอบของปัจเจกบุคคล บทบาทหญิงชายในความหมายของบทความนี้จึงหมายถึง บทบาทหน้าที่รวมถึงพฤติกรรมที่แสดงออกมาภายใต้ความคาดหวังของสังคมในระบอบปิตาธิปไตยหรือชายเป็นใหญ่ กล่าวคือ ผู้หญิงไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใดย่อมถูกกำหนดให้มีสถานภาพด้อยกว่าผู้ชายในทุกด้าน ดังนั้น บทบาทตามเพศภาวะจึงแตกต่างกันไปตามบริบททางสังคม

หากจะกล่าวถึงเพศภาวะที่มีความแตกต่างกันไปตามบริบททางสังคม อย่างบริบทสภาพสังคมวัฒนธรรมของชาวมุสลิม ที่ต่างจากสังคมและวัฒนธรรมไทย ไม่ว่าจะเป็น

ด้านศาสนา ภาษา การแต่งกาย อาหารการกินและความเป็นอยู่โดยทั่วไป โดยจะเห็นว่าในอดีตศาสนามีบทบาทสำคัญกับชีวิตทางสังคมและชีวิตประจำวันอย่างแยกไม่ออก ทั้งยังมีผลต่อการแบ่งแยกเพศในการเป็นผู้นำ การต่อรองอำนาจ ทำให้วิถีชีวิตของผู้หญิงมุสลิมเป็นผู้ตามและผู้ปฏิบัติหรือสนองต่อความต้องการของบิดาและสามีโดยที่ผู้หญิงไม่สามารถต่อรอง ชัดขึ้น หรือต่อต้าน บนพื้นฐานของความเชื่อและหลักศาสนา ที่มีต่อวิถีปฏิบัติส่งกันจากรุ่นสู่รุ่น และในปัจจุบันศาสนายังมีความสำคัญต่อดำเนินชีวิตของชาวมุสลิมในสังคมแบบพหุวัฒนธรรม ความเป็นอัตลักษณ์ของผู้หญิงมุสลิมมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้หญิงกลายเป็นเครื่องมือเชื่อมต่อบetweenอำนาจรัฐกับอำนาจของผู้ชาย ผ่านบทบาทหน้าที่ของความเป็นผู้นำ ในการเรียกร้องความเป็นธรรมและการแสดงในพื้นที่ทางสังคมที่มากขึ้นกว่าเดิม จากมุมมองของผู้ชายเปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นโจรผู้ร้ายหรือผู้ก่อการร้าย (อุมมีสาลาม อุมาร, 2558 : 18-19) ทำให้ผู้หญิงต้องออกมาแสดงความเป็นผู้นำ สร้างพื้นที่ของตนในวิถีชีวิตที่ปรับตัวในสังคมวัฒนธรรมของชาวมุสลิมในยุคปัจจุบันนี้

วิเคราะห์วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ เรื่อง เมืองลิต (ขุนแก้ว) แหลมเว

วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ ประเภทหนังสือชุด เป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของภาษาและภูมิปัญญาของบรรพชนภาคใต้ในอดีต เป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าต่อการศึกษาเรียนรู้แนวคิดและพฤติกรรมในการดำรงชีพของชนภาคใต้ ซึ่งถูกส่งผ่านจากอดีตสู่ปัจจุบัน ซึ่งหนังสือชุดมีด้วยกัน 2 ประเภท คือ **หนังสือชุดคำ** เป็นเรื่องตำราพิชัยสงคราม ตำรายา ตำราโหราศาสตร์ และ **หนังสือชุดข่าว** เป็นเรื่องศาสนา ตำนาน ตำราลักษณะต่าง ๆ และประโลมโลก (วิมล คำศรี, 2554 : 5) ดังเช่นเรื่องที่น่าสนใจวิเคราะห์เรื่องนี้คือ วรรณกรรมเรื่อง เมืองลิต (ขุนแก้ว) แหลมเว เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ประเภทนิทานประโลมโลกที่อาศัยเค้าความจริง ผู้แต่งเป็นชาวมุสลิมชื่อนายจิและนายแจ ชาวบ้านงหรา อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง แต่นายจิแต่งเรื่องนี้ไม่ทันจบก็เสียชีวิตเสียก่อน ต่อมานายจิ (นายสะมะแอ วงศ์สะอาด) ชาวบ้านโหละ

เหรียญ ตำบลชะรัด อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เป็นผู้แต่งต่อจนจบและนำออกพิมพ์จำหน่ายครั้งแรกเมื่อประมาณ พ.ศ. 2496 ส่วนครั้งที่ 2 ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์และจัดจำหน่ายเป็นครั้งที่ 3 จำนวน 2,000 ฉบับ โดยนายก่อเดช เสมอมาด พิมพ์ที่โรงพิมพ์โชติการพิมพ์ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2514 วรรณกรรมเรื่องนี้แต่งโดยใช้คำประพันธ์ประเภทกลอนสุภาพ มีความยาว 691 บท (พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 1) โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นต่อไปนี้

1. เรื่องย่อเมืองสิต (ขุนแก้ว) แหมะเว

กล่าวถึงเมืองสิต เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการพยากรณ์ รู้เวทมนตร์คาถา และอยู่ยงคงกระพัน อาศัยอยู่ที่บ้านหาดเลา เมืองปะเหลียน จังหวัดตรัง ต่อมาพ่อแม่ได้ส่งลูกสาวของเอกาเส็ม (ผู้ใหญ่บ้าน) ในเขตตำบลกงหรา เมืองพัทลุง ให้เป็นภรรยาอยู่กับกัน ประมาณ 1 ปี ภรรยาก็เสียชีวิต เมืองสิตนึกขึ้นมาได้ว่ายังมีน้องภรรยาเป็นคนรูปร่างสวยงามชื่อแหมะเว จึงอยากได้มาเป็นภรรยา ก็เลยออกเดินทางรอนแรมมาพักอาศัยกับเพื่อน ๆ ที่รู้จักกัน โดยหวังจะฉุดคร่าแหมะเว แต่ยังไม่สบโอกาส กล่าวถึงแหมะเว ลูกสาวเอกาเส็ม อายุ 19 ปี ในวันนั้นได้ขออนุญาตบิดาไปไถ่พรหม³ ที่ไร่ใหม่ เมื่อมาถึงในไร่ก็รู้สึกสังหรณ์ใจแต่เมื่อเจอนางซบซึ่งเป็นญาติก็ทำให้เกิดความอับใจ ฝ่ายเมืองสิตได้จับยามสามตารูว่าจะได้พบนาง จึงขบขันต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์โดยเฉพาะทวดมะระห่ม⁴ แล้วเตรียมตัวพร้อมทั้งอาวุธประจำกาย ตั้งแต่ปืนคาบศิลา กริช มีดบาดะ เอาฝ้ายยันต์มาโพกหัวห้องมนตร์ของครู แล้วออกเดินทางมาที่ไร่ของแหมะเวเข้าฉุดคร่าแล้วพาแหมะเวหนีไป ฝ่ายนางซบรีบวิ่งหนีมาบอกเรื่องราวแก่เอกาเส็ม เอกาเส็มทราบเรื่องด้วยความโกรธแค้นจึงเตรียมอาวุธพร้อมพวกบ่าวไพร่จะออกติดตาม แต่ถูกทัดทานจากนายหนุ่ยผู้เป็นพี่ว่าเป็นยามร้าย หากติดตามไปก็จะมีเสียที่แก่เมืองสิตและมันจะฆ่าแหมะเวเสีย จึงได้ค่อยคิดอ่านหาทางแก้ไขต่อไป

³ ไถ่พรหม หมายถึง ดายหญ้า

⁴ ทวดมะระห่มหรือทวดมะระห่ม หมายถึง ทวดโหมที่เป็นบรรพบุรุษของชาวบ้านชะรัดและสายตระกูล ณ พัทลุง และชาวบ้านเมืองพัทลุงใช้เรียกขานผู้ล่วงลับไปแล้วด้วยความเคารพสักการะ

ฝ่ายเมืองสิตเมื่อได้ตัวแหมะเวมาแล้วก็รีบพานางหนีเข้าป่าและได้นางเป็นภรรยา เมืองสิตพาแหมะเวออกเดินทางต่อไป เพื่อให้นางคลายความโศกเศร้าเสียใจ จึงยกนิทานมาเล่าให้นางฟัง ชวนนางชมนกชมไม้ในกลางป่าแต่กลับพบซากค้างที่ตายแล้ว แหมะเวแกล้งถามว่าเป็นซากของสัตว์อะไรทำไมต้องตาย เมืองสิตรู้ว่านางเป็นนางร้ายจึงทำพิธีสะเดาะเคราะห์เพื่อแก้ภัยตามที่ได้อ่านเรียนมา แล้วพาแหมะเวไปยังบ้านนายสุตัน ซึ่งเป็นเพื่อนรักใคร่กันมา ครั้นได้พบนายสุตันแล้วก็ปรึกษาหารือว่าการที่ตัวเขาพาแหมะเวหนีมา ต้องทำอย่างไรจึงจะไม่ผิดกฎหมาย นายสุตันแนะนำว่าให้ไปหายกกระบัตร์เมืองพัทลุง โดยนายสุตันจะเขียนหนังสือฝากตัวและขอความช่วยเหลือจากยกกระบัตร์⁵ เมืองพัทลุงแล้วให้เมืองสิตนำไปให้ แต่เมืองสิตบอกว่าจะพาแหมะเวไปเมืองปะเหลียนก่อน แล้วค่อยนำหนังสือไปให้ยกกระบัตร์เมืองพัทลุงในภายหลัง

เมืองสิตพาแหมะเวออกจากบ้านนายสุตันเพื่อเดินทางไปยังเมืองปะเหลียน แหมะเวกล่าวอ้อนวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยปิดบังเส้นทางเพื่อให้เมืองสิตหลงทาง เดินไปข้างหน้าแต่ให้วกกลับมาข้างหลัง ซึ่งเมืองสิตหลงทางเดินวกไปวนมาและเจ็บปวดศีรษะจนต้องทรุดลงนั่ง จิตใจฟั่นเฟือน ในคืนหนึ่งเมื่อเมืองสิตหลับสนิทแหมะเวชักดาบออกมาหวังจะฆ่า แต่นางคิดได้ว่าหากฆ่าเมืองสิตไม่ได้นางจะได้รับอันตราย นางจึงวิ่งหนีเข้าป่า ในที่สุดก็เดินทางมาถึงบ้านชะรัดได้พบหลวงเพชรซึ่งเป็นกำนันของตำบลชะรัด แหมะเวได้เล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น หลวงเพชรให้ขุนรามเขียนหนังสือแล้วสั่งให้บ่าวไพร่นำไปมอบให้เภอกาเสม เมื่อเภอกาเสมถึงบ้านหลวงเพชรได้ปรึกษาหารือกันว่า จะจัดการเรื่องเมืองสิตอย่างไร หลวงเพชรขอให้เภอกาเสมพักอยู่ก่อน 3 วัน แล้วให้จันทิพาแหมะเวกลับไปบ้านงหราก่อน ในระหว่างเดินทางแหมะเวพยายามแสดงตัวให้จันทิรู้ว่านางรักใคร่ในตัวจันทิ จันทิก็หลงใหลรักใคร่ในตัวแหมะเวแต่กลัวนางจะไม่ยินดีด้วยและยังเป็นลูกพี่ลูกน้องกัน หากไปขอพ่อแม่แล้วเกิดขัดข้องก็จะได้รับความอับอาย ต่างคนต่างร้ายมนตร์ให้มีใจ

⁵ ยกกระบัตร์ หมายถึง ตำแหน่งข้าราชการสังกัดกระทรวงวังในอดีต มีหน้าที่ออกไปประจำอยู่ตามหัวเมือง เพื่อสอดส่องบรรดาศักดิ์รักษาความยุติธรรม

เพศภาวะ : ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้*

ปฏิพัทธ์ต่อกัน จันที่นัดแนะว่าจะไปหาแหะเวในตอนกลางคืน ด้วยความเป็นหญิง
แหะเวทำที่ภูเขส จันที่จึงกลับบ้านด้วยความเศร้า

กล่าวถึงหมวดบุหร่งผู้มีฐานะมั่งคั่ง มีภรรยาชื่อมาหน้า ทำหน้าที่เป็นนายด่านที่
บ้านช่องนกร้า มีบุตรชายชื่อพลายทอง อายุย่างเข้า 20 ปี เห็นควรมีเหย้าเรือนจึงจัด
ผู้ใหญ่ไปสู่ขอแหะเว เมื่อจันที่ทราบก็โกรธแค้นและตั้งใจจะไปฆ่าพลายทอง แต่นาง
สีหะผู้เป็นมารดาห้ามไว้ เมื่อกล่าวถึงเจะหยังห้วนบิดาของเมืองสิตซึ่งเสียชีวิตไปแล้ว
เกิดความรุ่มร้อนจึงแทรก กุโบร์⁶ ขึ้นมา ธิบเหาะจากป่าช้าตรงไปบ้านชะรัตเห็นเมืองสิตติด
ชื่อคาถูกองจำ ด้วยความสงสารลูกจึงร้ายเวทมนตร์สะเดาะชื่อคาโช่ตรวน ปลุกให้เมืองสิต
ตื่นขึ้นและหายตัวไป เมืองสิตจึงหนีไปยังไทรบุรี ฝ่ายหมวดบุหร่งครั้งนี้ถึงกำหนดวัน
แต่งงานบุตรชายก็ยกขันหมากนำพลายทองไปแต่งงานกับแหะเวตามประเพณีของ
ชาวไทยมุสลิม ครบสามวัน แล้วจึงรับแหะเวมาอยู่กินกับพลายทองที่บ้านช่องนกร้า
อย่างมีความสุข ซึ่งแผนที่อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง แสดงให้เห็นถึงรอยต่อเขตแดนกับ
อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุงในปัจจุบัน แสดงให้เห็นดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แผนที่รอยต่ออำเภอปะเหลียนกับอำเภอกงหรา

⁶ กุโบร์ หมายถึง สุสานหรือสถานที่ฝังศพของมุสลิม

2. วิเคราะห์บทบาทหญิงชายตามเพศภาวะ

บทบาทของหญิงชายตามเพศภาวะขึ้นอยู่กับการสร้าง “ความเป็นหญิง” และ “ความเป็นชาย” การที่นักปรัชญาชาวตะวันตกได้ถกเถียงกันมานานว่า แท้จริงแล้ว ผู้หญิงกับผู้ชายมีความแตกต่างกันโดยธรรมชาติหรือคุณลักษณะเหมารวมแบบทวิลักษณ์ที่เคยเชื่อกันว่าคุณลักษณะของความเป็นชายนั้นดีกว่า เหนือกว่า หรือสูงส่งกว่าความเป็นผู้หญิง เป็นเพียงแค่การสร้างชุดความรู้ของผู้ชายเพื่อสร้างอำนาจให้กับตัวเองเท่านั้น ดังเช่น อริสโตเติลใช้ระบบสืบพันธุ์เป็นตัวอธิบายถึงความแตกต่างดังกล่าวว่า “การที่ชายเหนือกว่าหญิงเป็นเพราะผู้หญิงไม่สามารถที่จะปรุงแต่งสารอาหาร (ประจำเดือน) ให้แก่เชื้ออสุจิเหมือนน้ำคืดหลังของชาย” (สุวรรณา สถาอาพันธ์ อ่างใน เทวัญ ประจักษ์พนา, 2551 : 19) ซึ่งเป็นสิ่งที่อริสโตเติลใช้เป็นมาตรฐานในการวัดศักยภาพของหญิงชาย เขาจึงสรุปว่า ความเป็นหญิงคือ ความไม่สามารถที่จะพัฒนาไปสู่ความเป็นชาย ความเป็นหญิงที่จริงแล้วไม่มีอยู่จริง มีแต่ความเป็นชายที่ไม่สมบูรณ์ ดังประโยคที่อริสโตเติลกล่าวอ้างถึงเรื่องดังกล่าวว่า “เด็กมีรูปร่างคล้ายสตรี สตรี คือ บุรุษที่ไร้สมรรถภาพ” (สุวรรณา สถาอาพันธ์ อ่างใน เทวัญ ประจักษ์พนา, 2551 : 19)

2.1 บทบาทของหญิงตามเพศภาวะ จากการอธิบายถึงคุณลักษณะของความเป็นหญิงและความเป็นชายดังกล่าว เป็นการอธิบายโดยการเชื่อมโยงเข้ากับสรีระของทั้งสองเพศเป็นตัวกำหนด หรือทำให้ทั้งสองเพศมีความแตกต่างกัน และความเชื่อดังกล่าวได้นำไปสู่ความคาดหวังทางสังคมต่อทั้งสองเพศในลักษณะที่ต่างกัน นั่นคือเพศหญิงต้องมีกิริยาท่าทางไม่ก้าวร้าว สุภาพอ่อนโยน สงบเสถียรเรียบร้อย รักนวลสงวนตัว มีอารมณ์อ่อนไหว ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล ไม่มีความสามารถในการตัดสินใจที่เด็ดขาด เก็บความรู้สึกโดยไม่แสดงออก และไม่มีอำนาจต่อรองในการมีเพศสัมพันธ์ บทบาทของหญิงตามเพศภาวะที่ปรากฏในเรื่อง เมืองลิด (ขุนแก้ว) หมะเว มีดังนี้

2.1.1 กิริยาท่าทาง ดังเช่นจากที่หมะเว ลูกสาวของเอกกาเสม มีใบหน้าสวยงามอุบิสัยดี กิริยามารยาทเรียบร้อย พุดจาไพเราะ ตรงตามคุณสมบัติของผู้หญิงไทยในอุดมคติ ดังคำบรรยายเมื่อกกล่าวถึงหมะเวไว้ว่า

เพศภาวะ : ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ฯ

ชื่อนางสาวแหมะเวเสหน์ดี เป็นบุตรเือกอกาเส่มสายนักหนา
 อยู่ในบ้านกำนันกัลยา เจรจาพาที่ตีทุทอย่าง
 (พิทยา บุขรารัตน์, 2549 : 11)

หรือดั่งคำประพันธ์ที่ว่า
 คูวิธีกิริยานารักเรา แต่เิงเขลาขลาดหญิงเสยจรงเจียว
 แหมะจิงกล่าวสุนทรชะอันว่า น่องเดินหนานักขลาดพาหวาดเสียว
 (พิทยา บุขรารัตน์, 2549 : 49)

2.1.2 การรักษนวลสวงตัว กล่าวได้ว่า การรักษนวลสวงตัวถือเป็น เรื่องที่มีความสำคัญสำหรับผู้หญิงเป็นอย่างมากในสังคมสมัยก่อน เพราะผู้หญิงที่สูญเสีย ความบริสุทธิ์แล้วจะเป็นที่กลางแคลงใจต่อผู้ที่รับรู้ ดังเช่น แหมะเวที่คิดว่า การที่จันที่ไม่ ยอมแตะเนื้อต้องตัว เป็นเพราะรู้สึกกลางแคลงใจที่นางเสยความบริสุทธิ์ให้กับเมืองสิต แล้ว ดังคำประพันธ์ที่ว่า

แหมะชานเสยวเหียวไหวฤทัยหวัน ยิงรักจันจรงจิงยั้งห้วงข้อง
 ทำเหลียวหั้นจันทีมิถูกต้อง ยิงมัวหมองยั้งคิดจิตพันเพื่อ

 หรือแมลงผู้มีจิตคิดสงสัย ว่ามาลัยดอกนี้มีเจ้าของ
 (พิทยา บุขรารัตน์, 2549 : 49-50)

หรืออีกคำประพันธ์หนึ่งที่แหมะเวบอกกล่าวท่านหลวงเพชร หลังจาก ที่ตนต้องเสยความบริสุทธิ์ให้กับเมืองสิตโดยไม่เต็มใจ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

ดิฉันชื่อแหมะเวศรีสวาท บิดูราชรักห้วงเป็นหนักหนา
 รักษากายมิได้เคืองเบื่องบาท เहांเม็ดงามให้ชำระกำใจ
 (พิทยา บุขรารัตน์, 2549 : 35)

นอกจากนี้งานวิจัยเกี่ยวกับผู้หญิงในวรรณกรรมยุคก่อนสมัยใหม่เรื่อง หนึ่งชื่อ “ศึกษาคำสอนสตรีไทยจากวรรณกรรมช่วงก่อนได้รับอิทธิพลตะวันตก” ซึ่งผลการวิจัย พบว่า คำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรม ส่วนหนึ่งเน้นในเรื่องการรักษา

พรหมจารี สอนให้เป็นภรรยาที่ดี ซื่อสัตย์ และปรนนิบัติต่อสามี (ปราณี สุรสิทธิ์, 2527 : บทคัดย่อ) สังคมจึงมักจะไมยอมรับผู้หญิงที่เสียพรหมจารีแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้หญิงที่จะเข้ามาเกี่ยวดองเป็นครอบครัวเดียวกัน ดังเช่น นางมาหানাแม่ของพลายทองที่ไม่อยากได้เหมาะเวมาเป็นลูกสะใภ้ เพราะรู้สึกตะขิดตะขวงใจและอับอายเพื่อนบ้าน ดังคำประพันธ์ที่ว่า

เจ้าเหมาะเวนางคิดระคายใจ	ทั้งกลัวภัยเมืองลิตติดตามมา
เอาไปทำยัยหล่อนหนีกลับ	จะเข้ารับเป็นสะใภ้ก็ขายหน้า
น้องคิดเห็นเช่นปลิดปลิงออกจากปลา	มาภักษาไม่สนทิดระคาย

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 55)

2.1.3 ไม่มีความสามารถในการตัดสินใจอย่างเด็ดขาด โดยธรรมชาติ

ของผู้หญิงที่ถูกสังคมขัดเกล่าให้มีลักษณะที่อ่อนแอและต้องพึ่งพาผู้ชาย หรือให้ผู้ชายเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ดังเช่น นางมาหানাที่แม้จะคัดค้านการแต่งงานของบุตรชาย แต่สุดท้ายก็ยอมให้หมวดบุหร่งผู้เป็นสามีเป็นผู้ตัดสินใจเรื่องการแต่งงานของพลายทอง ดังคำประพันธ์ที่ว่า

นางมาหানাฟังคำนี้กบัดสี่	ช่างพาที่หีบข้อม่าวาขาน
จึงตอบว่าน้องนี้มีทัดทาน	จงจัดการตามจิตที่คิดควร

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 56)

การที่สังคมมอบหมายให้ผู้ชายเป็นผู้ใช้อำนาจในเรื่องต่าง ๆ ทำให้ผู้หญิงกลัวอำนาจของผู้ชาย ทำให้ไม่กล้าใช้อำนาจของตนเอง เช่นเดียวกับเหมาะเวที่ไม่กล้าใช้สิทธิ์ในการต่อรองการแต่งงาน เพราะการตัดสินใจอยู่ที่พ่อของนาง เหมาะเวจึงถูกยกให้เป็นสะใภ้ของหมวดบุหร่ง ดังคำประพันธ์ที่ว่า

จะสู้ขอเหมาะน้อยนวลละออง	ให้พลายทองบุตรชายเหมือนหมายมั่น
ได้ร่วมเรียงเคียงคู่อยู่กินกัน	ข้อเท่า นั้น ดอกและนายที่ยายมา
เกอกาเสริมฟังสารสำราญจิต	ได้สมคิดมุ่งมาตปรารถนา
ตกลงยอมพร้อมกันด้วยภรรยา	ค่อยตอบว่าฉันให้ไม่เข้าซี่

เพศภาวะ : ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ฯ

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 57)

2.1.4 เก็บความรู้สึกโดยไม่แสดงออก สังคมเป็นปัจจัยสำคัญในการหล่อหลอมให้ผู้หญิงต้องอยู่ในกรอบอย่างเคร่งครัด นอกจากกิริยามารยาทที่แสดงออกมาให้เห็นเป็นที่ประจักษ์แล้ว ความรู้สึกบางอย่างก็ต้องถูกเก็บซ่อนเอาไว้ในใจจะแสดงออกมาพรั้มหรือไม่ได้ แม้ว่าเรื่องนั้นจะเป็นเรื่องที่น่าเห็นใจก็ตาม เช่นเดียวกับความรู้สึกของแหมะเวที่ถือเป็นความเจ็บปวดใจที่ได้รับจากการถูกข่มขืน แต่ก็ไม่สามารถร้องบอกหรือขอความเห็นใจจากใครได้ ทำได้แต่เพียงคร่ำครวญอยู่ในใจ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

หญิงคนไหนใครจะเป็นเช่นตัวข้า	ผู้หญิงไหนใครจะมาได้ทุกข์เข็ญ
หญิงคนไหนใครจะเศร้าทั้งเข้าเย็น	ผู้หญิงไหนใครจะเป็นเช่นอกเรา

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 19)

ความรู้สึกของผู้หญิงที่สำคัญที่สุดที่ต้องเก็บซ่อนให้มิดชิด คือ ความปรารถนาทางเพศที่ไม่สามารถแสดงออกได้เหมือนผู้ชาย เช่นเดียวกับแหมะเวที่อยากเป็นเมียของจันท์ แต่ก็ไม่กล้าบอกเพราะรู้สึกกระดากใจ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

ด้วยทรมายใจจิตคิดหวังป้อง	อยากปกครองด้วยพิ้งฉันทน์ผิวเมีย
เจ้ามีจิตคิดรักนานหนักหนา	จะพูดจาชวนชายอายุจ้งเสีย

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 49)

เมื่อไม่สามารถพูดหรือแสดงออกมาได้ ทำให้กลายเป็นความอึดอัดที่เก็บซ่อนอยู่ในใจ แหมะเวจึงทำได้แต่เพียงรำพึงอยู่ในใจ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

ไอ้รอนรอนอ่อนแสงสุริเยศ	ภุมเรศบินกรายดอกไม้ไหว
ดอกเรณูชูช่อล่อไรไร	เหตุไฉนภูผิ่งไม่คลึงเกล้า

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 50)

ในที่สุด เมื่อไม่สามารถแสดงออกถึงความต้องการของตนเอง แหมะเวจึงจำเป็นต้องใช้เวทมนตร์เป็นตัวช่วยให้จันท์รู้สึกเช่นเดียวกับตน ดังคำประพันธ์ที่ว่า

จันเดินหน้าพักใหญ่ไม่ปริปาก

แหมะนีกอยากร้อนในฤทัยหมาย

ร้ายคาถามหาสนิทเรียกจิตชาย

เป่าพระพายต้องจันเสียสิ้นทรวง

(พิทยา บุขรารัตน์, 2549 : 49)

2.1.5 ไม่มีอำนาจต่อรองในการมีเพศสัมพันธ์ บทบาทของผู้หญิง

ตามเพศภาวะในเรื่องของการมีเพศสัมพันธ์ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ผู้หญิงไม่มีอำนาจต่อรองในการมีเพศสัมพันธ์ เหตุเพราะวัฒนธรรมการมีคู่ครองและการรักนวลสงวนตัวของผู้หญิงตามประเพณีนิยม ดังนั้นการมีเพศสัมพันธ์จะถูกกำหนดโดยผู้ชายว่าจะมีขึ้นหรือไม่ หากผู้ชายปรารถนาที่จะให้ก็มีก็ต้องมี แม้ผู้หญิงจะไม่ยินยอมก็มักจะหักหาญด้วยกำลัง แต่หากผู้ชายไม่ปรารถนาที่จะมี ผู้หญิงก็ไม่สามารถขอร้องให้มีได้ ดังเช่น แหมะเวที่แกล้ง พุดจาลวงจันที่ว่าตนไม่สบาย การที่แหมะเวต้องการให้จันที่มาดูแลคนที่ห้องก็ได้แฝงไว้ซึ่งนัยยะสำคัญที่ว่าแท้จริงแล้วต้องการให้จันที่มามีเพศสัมพันธ์กับตนนั่นเอง ดังคำประพันธ์ที่ว่า

ไอ้พ่อรมโพธิ์ทองของน้องเอ๋ย แกล้งทำเฉยหรือจะคิดชนิดไหน

หรือคิดเคืองเรื่องจะย่องเข้าห้องใน

ความจริงใจน้องยอมพร้อมจริงจริง

สงสารชายไม่เคยจะเขยชู้

ยังไม่รู้จักทำมารยาหญิง

น้องลวงหลอกบอกว่าใช้หมายว่าจริง

ช่างไม่เกร็งใจแคลงกินแหนงเลย

(พิทยา บุขรารัตน์, 2549 : 53)

จากคำประพันธ์นี้เราจะเห็นว่าแหมะเวมีความต้องการมีเพศสัมพันธ์กับจันที่ชายที่ตนรักโดยใช้มารยาหญิง แต่ไม่สามารถกระทำได้ หากฝ่ายชายไม่ตอบสนองความต้องการ ทำให้เห็นว่าผู้หญิงไม่มีอำนาจต่อรองการมีเพศสัมพันธ์ได้

2.2 บทบาทของชายตามเพศภาวะ บทบาทของชายตามเพศภาวะเกิด

จากความคาดหวังทางสังคมว่า เพศชายจะต้องมีวิชาความรู้ความสามารถ มีร่างกายที่เข้มแข็งแข็งแรง มีความทะเยอทะยาน มีเหตุผลและใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ พุดจาดตรงไปตรงมา กล่าวได้กล้าเสีย และมีอำนาจต่อรองในการมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งลักษณะดังกล่าวถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ตายตัวและไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เพราะเป็นสิ่งที่ติดตัวมา

ตั้งแต่เกิด บทบาทของชายตามเพศภาวะที่ปรากฏในเรื่อง เมืองสิต (ขุนแก้ว) เหมาะจะมีดังนี้

2.2.1 มีวิชาความรู้ความสามารถ กล่าวได้ว่าเพศชายเป็นเพศที่ได้รับการยอมรับและสนับสนุนให้มีวิชาความรู้ ผู้ชายคนไหนที่มีความรู้ความสามารถก็จะได้รับการยกย่องและยอมรับ เป็นที่นับหน้าถือตาในสังคม ดังเช่น เมืองสิตที่เป็นคนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางเพราะเป็นผู้ที่มีวิชาความรู้รอบด้าน ดังคำประพันธ์ที่ว่า

จะกล่าวกลับจับเรื่องถึงเมืองสิต เป็นชายขีตเลื่องชื่อลือกระฉ่อน

เรียนรู้ครบจบสิ้นแผ่นดินดอน

พยากรณ์ฤกษ์ยามไม่ขามใคร

กายอยู่ยงคงทนรู้มนต์เวทย์

แสนวิเศษแก่ลัวกล้ำจะหาไหน

อยู่หาดเลาหมู่บ้านสำราญใจ

ตำบลใหญ่คือปะเหลียนไม่เปลี่ยนแปลง

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 11)

สิ่งที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเมืองสิตเป็นผู้มีความรู้รอบด้าน ปรากฏในตอนที่เหมาะสมเกี่ยวกับสาเหตุต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในธรรมชาติที่พบในขณะเดินทาง เมืองสิตสามารถเล่าถึงสาเหตุและตำนานต่าง ๆ ได้อย่างกระจ่างชัด ดังเช่นตอนที่เหมาะสมเวลาว่า ทำไมชะนีจึงร้องอย่างโหยหวน เมืองสิตจึงเล่าเรื่องจันทโครพิงให้ฟังว่า

เมืองสิตฟังคำพร้องว่าน้องสาว

พี่จะกล่าวคดีมีเหตุผล

นางชะนีที่แรกเดิมเป็นคน

สวยโสภณรูปร่างอย่างกินรี

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 21)

เมื่อเหมาะสมได้ยินเสียงนกอีความที่ร้องคล้ายเสียงคนก็ถามเมืองสิตว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น เมืองสิตจึงเล่าประวัตินกอีความให้ฟังว่า

เหมาะสมร้อยซึ้งฟังเพลินไม่เหิรห่าง ครั้นเสียงครางนกอีความนี้กณง

ทำไมมันครวญครางเหมือนอย่างคน

ถ้าเดินหนคนเดียวเสียวอินทรีย์

ถ้าน้องไม่เห็นตัวนี่กลัวจัง

บางที่พี่มันครางเหมือนอย่างผี

เมืองสิตว่าน้องอยากฟังเรื่องยังมี

เดิมนกนี้เป็นผู้หญิงเพริศพริ้งพราย

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 22)

เมื่อแหมะเวหนไปเห็นภูเขาใหญ่สูงเสียดยอด เมืองสิตก็เล่าโยงไปถึง
ก้อนหินที่พระรามสั่งให้บริวารนำมถทะเลเพื่อจองถนนในเรื่องรามเกียรติ์ ตอนพระราม
จองถนนไว้ว่า

ฝ่ายเมืองสิตฟังน้องสนองถาม

แรกเริ่มเดิมเป็นทะเลมีคองคา

.....

นั่นแหละน้องถนนจองเขาคีรี

จึงเล่าความหนหลังไม่กังขา

พายุกล้าคลื่นยกเป็นหมอกควัน

.....

โสดแถวนี้สมการนิทานมา

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 31)

นอกจากความรู้แล้ว เมืองสิตยังมีความสามารถในการทำพิธีสะเดาะเคราะห์
เมื่อพบชาก่างตาย เพราะเห็นว่าเป็นกลางร้ายที่จะเกิดขึ้นแก่ตน ดังคำประพันธ์ที่ว่า

พบชาก่างรู้ว่าลางจะเกิดพลัน

เราจะต้องรดน้ำทำพระเคราะห์

แล้วให้นางแหมะเวหนังริมฝั่งชล

เอาปดลายหวยลึงหญ้าคายาว

เอาเชือกช่อสะเดาะกายให้คลายภัย

โอมอ่านเวทย์วิหยามหาสะเดาะ

ครั้นเสร็จแล้วลอยไปในสายชล

ชวนแจ่มจันทร์มายังริมฝั่งชล

เคยสะเดาะแก้ถายมาหลายหน

รีบลานสนให้หาเครื่องมาไว

ทั้งบ่า⁷สาวล่าข้ามแม่น้ำไหล

เข้านั่งในบ่วงคล้องทั้งสองคน

เอาเชือกเขา⁸บ่วงคล้องลงสองหน

ตามยุบลบริบัตรอจารย์มา

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 24)

นอกจากเมืองสิตที่มีความสามารถ บุคคลอื่นก็มีความสามารถการใช้
เวทมนต์คาถาเช่นกัน ความสามารถการใช้เวทมนต์คาถาของขุนรามในขณะที่กำลังต่อสู้
กับเมืองสิต ดังคำประพันธ์ที่ว่า

⁷ ต้นสะบ้า

⁸ ผูก, มัด

เพศภาวะ : ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ฯ

ร้ายคาถาอาคมคอยมราบเหล็ก ถึงลูกเล็กยืนยันให้พ้นได้
 จึงขยำดาบกริชเมืองสิตไว้ ทั้งสองนายยื้อแย่งแข่งกันอยู่
 (พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 40)

ส่วนการใช้คาถาเพื่อให้หญิงรักหญิงหลงนั้นก็มี อาทิเช่น การใช้คาถาเด็กอ่อนของนายจันทีเพื่อไปแห่แม่หลงรัก ดังคำประพันธ์ที่ว่า

เมื่อนั้นนายจันทีมีอยู่ซ้ำ ร้ายคาถาเด็กอ่อน ย้อนเฉลย
 ขึ้น อ.อา อ.แอแนไปเลย เป้าทราชมเขยผรุสฎูกุหน้อง
 แห่แม่ชานเสียวเหวียวไหวฤทัยหวน ยิ่งรักจันจังจริงยิ่งห้วงซ้อง
 (พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 49)

หรือการใช้คาถาของฝ่ายหญิงก็มี เพื่อให้ฝ่ายชายหลงรัก อาทิ การใช้คาถาของแห่แม่เพื่อให้อันที่หลงรักตน ดังคำประพันธ์ที่ว่า

โอมนะรักโมรักหักหันสู่ พุทเอ็นดูรางงะหลงไหล
 ไม่รักกอยู่ไม่ได้รำไร แล้วเป่าไปถูกชายคลายอารมณ์
 (พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 50)

ดังนั้นสรุปได้ว่า การใช้วิชาความรู้และความสามารถ ตามบทบาทของชาย ส่วนใหญ่แล้วใช้เวทมนต์คาถาเพื่อการสู้รบ สะเดาะเคราะห์ป้องกันตัว และเพื่อให้อีกฝ่ายหลงรัก และฝ่ายหญิงก็สามารถใช้คาถาเพื่อให้ผู้อื่นหลงรักได้เช่นกัน

2.2.2 มีความหนักแน่น ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ ผู้ชายเป็นเพศที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีเหตุผลมากกว่าผู้หญิง เพราะเป็นผู้นำของครอบครัวและการปกครอง การสู้รบศัตรู และผ่านโลกมามากกว่าผู้หญิง ดังวรรณกรรมเรื่องนี้ได้สร้างภาพให้ผู้เฒ่าหนุ่ยซึ่งเป็นชายแก่อาวุโสที่ผ่านโลกมาก่อน เป็นผู้ที่มีความหนักแน่นมั่นคงในเหตุผลมากกว่าอารมณ์ จึงได้เอ่ยเตือนสติผู้ที่จะผลิผลไปช่วยแห่แม่ไว้ว่า

⁹ คาถาเด็กอ่อน หมายถึง คาถาให้คนหลงรัก

ฝ่ายนายหนี้ยผู้เฒ่านั่งกล่าวพร่อง	สุทั้งสองฟังกูอย่าฉู่ฉาว
ถูกยามยั้งรั้งรอดูสักคราว	อย่าร้อนเร่าค่อยคิดให้เจียบความ
.....
โบราณว่าไม้อ่อนป่ท่อนหัก	ครั้นอวดแรงแข็งนักรมันเสียหาย
เกิดเป็นชายอย่าเพื่อคาดประมาทชาย	อย่าเอาพวยร่าน้ำเมื่อยามร้อน
อย่าเอาหินต่อหินมันไม่ติด	สุภาจิตโบราณท่านได้สอน
อย่าหุนหันบันดาลความเมื่อยามร้อน	ฟังพีก่อนเถิดหนอย่าวุ่นวาย

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 17)

2.2.3 มีอำนาจ มีความสามารถในการตัดสินใจอย่างเด็ดขาด

อำนาจของชายมักได้รับการยกย่องยอมรับว่าเป็นใหญ่ โดยเฉพาะผู้ที่มีความรู้ความสามารถ เป็นผู้มียศถาบรรดาศักดิ์หรือมีหน้าที่ตำแหน่งการงานใหญ่โต มักเป็นที่เคารพยำเกรงต่อผู้ที่ได้พบเห็นหรือแม้แต่ได้ยินเพียงกิตติศัพท์เท่านั้น ดังเช่น ยกกระบัตร์เมืองพัทลุง ที่เป็นตำแหน่งข้าราชการครั้งโบราณสังกัดกระทรวงวัง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556 : 938) มีหน้าที่ออกไปประจำตามหัวเมืองเพื่อสอดส่องอรรถคดี นายสุตันจึงได้แนะนำให้เมืองสิดถือจดหมายไปหายยกกระบัตร์เมืองพัทลุง แล้วให้บอกว่าเป็นเพื่อน นายสุตัน ยกกระบัตร์เมืองพัทลุงก็จะให้ความช่วยเหลือเมืองสิดให้รอดพ้นคดีได้ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

สุตันนายได้ฟังนั่งหัวร่อ	เรื่องแหกหนออย่าพรั่นหวาดหวั่นไหว
เข้าหาท่านยกกระบัตร์ผู้ฉัตรไชย	เรือนหลังใหญ่ลำปาริมลำคลอง
แล้วจึงเขียนจดหมายให้ทันใด	จงถือไปเถอะหนอย่าหม่นหมอง
ครั้นเห็นชื่อสุตันฉันรับรอง	ท่านคงต้องช่วยแน่และขุนอา

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 25)

อำนาจในการตัดสินใจคดีความจะอยู่ที่ผู้ชายเท่านั้น ผู้หญิงไม่สามารถรับตำแหน่งหน้าที่นี้ได้ เพราะความเป็นผู้นำและการเมืองการปกครองในสมัย

เพศภาวะ : ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ฯ

สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่การปกครองท้องถิ่นเป็นอำนาจของผู้ชายในการตัดสินใจตัดสินใจ
ดังเช่นหลวงเพชรและขุนรามที่ทำหน้าที่ตัดสินคดีความ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

เมื่อวันนั้นตาหลวงเพชรสำเร็จยศ เขาปรากฏภูลือฤทธิ์ทุกทิศา
พร้อมอยู่ด้วยขุนรามผู้้นัดดา นั่งปรึกษาว่ากล่าวเรื่องราวความ

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 38)

เมื่ออำนาจของผู้ชายอยู่ภายใต้สถาบันครอบครัว เกอกาเสริมผู้เป็นพ่อ
ได้ใช้อำนาจในการตัดสินใจให้เหมาะสมแต่งงานกับพลายทอง ดังคำประพันธ์ที่ว่า

จะสู้ขอหมะน้อยนวลละออง ให้พลายทองบุตรชายเหมือนหมายมัน
ได้ร่วมเรียงเคียงคู่อยู่กินกัน ข้อเท่านั้นดอกและนายที่ยายมา
เกอกาเสริมฟังสารสำราญจิต ได้สมคิดมุ่งมาตปรารภณา
ตกลงยอมพร้อมกันด้วยภรรยา ค่อยตอบว่าฉันให้ไม่เข้าซี่

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 57)

2.2.4 พุดจาตรงไปตรงมา กล้าได้กล้าเสีย จากวรรณกรรมเรื่องนี้

จะเห็นว่าทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงต่างก็มีอุปนิสัยพุดจาตรงไปตรงมา และกล้าได้กล้าเสีย
ดังคำประพันธ์ที่ว่า “หมะตอบว่าจงฆ่ากูเสียเถิด จะไปเกิดชาติหน้ามาตามผลอายุ” (เมืองสิต
(ขุนแก้ว) หมะเว : 18) ที่หมะเวกล้าได้กล้าเสียพุดออกไปตรง ๆ เพราะไม่ได้รัก
เมืองสิตแต่ยอมตายดีกว่า เช่นเดียวกับผู้ชายมักเป็นผู้ที่มีอารมณ์หุนหันพลันแล่น พุดจา
ตรงไปตรงมา กล้าได้กล้าเสีย ดังเช่น เมืองสิตที่ได้กล่าวกับหมะเวอย่างตรงไปตรงมาว่า
หากปล่อยนางไปก็คงจะไม่มีทางที่จะได้ตัวนางกลับมาเชยชม ในเมื่อเกิดมาเป็นผู้ชายแล้ว
ยอมไม่เกรงกลัวต่ออุปสรรค แม้ว่าจะต้องฝ่าอันตรายต่าง ๆ จนถึงแก่ชีวิตก็ขอยอมตาย
ดีกว่ายอมแพ้ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

อ้ายเมืองสิตฟังนางพลางหัวร่อ แม่รูปหล่อแต่งลีนเหมาะสิ้นสม
ส่งน้องไปไหนจะได้กายน้องชม ช่างคารมลวงล่อพอรู้อัน
หมะน้อยว่าถ้า मैंนทานบิดา ติดตามมาเช่นฆ่าที่อาสัญ
เมืองสิตว่าถ้าใครตามมาทัน ฟันเป็นฟันยิงเป็นยิงไม่ทั้งลาย

ต้องพาเนื้อเหลืองไปเมืองปะเหลียน	ถึงผัดเพี้ยนพี่ไม่วางนางโฉมฉาย
ให้มาขึ้นปู้หวดหนดลากทราย	ตายเป็นตายเชื้อเถาะน้องพี่ต้องชน
เกิดเป็นชายหมายมาดว่าชาติชาย	ถึงพี่ตายก็จะสู้คู่สักหน
มิใช่พี่หมื่นประมาทชาติเคยชน	เกิดเป็นคนกลัวคนพี่ไม่เคย

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 15)

2.2.5 มีอำนาจต่อรองในการมีเพศสัมพันธ์ จากวรรณกรรมนี้จะเห็นว่าอำนาจการต่อรองการมีเพศสัมพันธ์ ที่มีฝ่ายชายมีอิสระทางความคิดในการเลือกคู่ครอง ด้วยพลังกำลังที่แข็งแรงกว่าผู้หญิง แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การมีเพศสัมพันธ์จะถูกกำหนดโดยผู้ชายว่าจะมีขึ้นหรือไม่ หากผู้ชายปรารถนาที่จะให้มีก็ต้องมี แม้ผู้หญิงจะไม่ยินยอมก็มักจะหักหาญด้วยกำลัง ดังเช่นตอนที่เมืองสิดตดลีนใจปล้ำแหมะแวดังคำประพันธ์ที่ว่า

แล้วเมืองสิดปล้ำปลุกล้มคลุกคลาน	น่าสงสารหมะเจ้าโศกเศร้าสร้อย
ปล้ำไม่หลุดสุดจะปล้ำกำลังน้อย	น้ำเนตรย้อยปราดปราดไม่ขาดเลย

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 18)

ดังนั้นสรุปได้ว่า อำนาจต่อรองในการมีเพศสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น มาจากสถาบันครอบครัวที่บิดาหรือการใช้ระบบปิตาธิปไตยเลือกคู่ครองให้บุตร และมาจากอิสระทางความคิดของฝ่ายชายที่ผันความรู้สึกฝ่ายหญิงโดยใช้กำลังเพื่อการมีเพศสัมพันธ์ตามความต้องการของตน

3. การวิเคราะห์เพศภาวะในระบบปิตาธิปไตย

เพศภาวะในระบบปิตาธิปไตย คือการถือระบบชายเป็นใหญ่ เป็นอำนาจของผู้ชายในทางครอบครัว สังคม อุดมการณ์ ระบบการเมือง โดยการใช้อำนาจกดดันโดยตรงหรือผ่านพิธีกรรม ประเพณี กฎหมาย ขนบธรรมเนียม ส่วนงานไวยาหาร การศึกษา การแบ่งงานกันทำ (สรยา รอดเพชร, 2561 : 56) เหล่านี้ได้มีส่วนบังคับกำหนดบทบาทที่ผู้หญิงควรทำหรือไม่ควรทำ ในลักษณะที่ผู้หญิงตกอยู่ภายใต้ผู้ชายตามบริบทของสังคมและวัฒนธรรมนั้น ๆ

3.1 ผู้ชายใช้อำนาจกดขี่ผู้หญิงโดยตรงผ่านทุกมิติทางสังคม ผู้ชายใช้อำนาจในการกดขี่ผู้หญิงในด้านต่าง ๆ เช่น ทางด้านร่างกาย จิตใจ เพศ ครอบครัวยุทธศาสตร์ และการปกครอง และกฎหมาย เป็นต้น อาทิ

3.1.1 ด้านครอบครัว ระบบปิตาธิปไตยที่เข้ามาแทรกอำนาจของการมีคู่ครองของบุตร มีอำนาจต่อรองการมีเพศสัมพันธ์ของฝ่ายชาย ดังคำประพันธ์ที่ว่า

บุตรชายเรารุ่นหนุ่มต้องกลุ่มกลัด สมควรจัดหาคู่ชู้ศักดิ์ศรี

แพงเป็นแพงก็ต้องหายอดนารี ลูกใครมีอยู่บ้างนะนางงาม

(พิทยา บุชรารัตน์, 2549 : 55)

จากคำประพันธ์นี้อธิบายได้ว่า หมวดบุหร่งที่เป็นบิดามีอำนาจในการหาคู่ครองให้บุตรชายที่ชื่อพลายทอง

3.1.2 ด้านร่างกาย ดังเช่น กรณีที่เมืองลิตี้อยู่ดตัวแหมะเวเข้ามาจับโดยที่แหมะเวไม่ยินยอมถือเป็นการล่วงละเมิดสิทธิด้านร่างกายของแหมะเว ดังคำประพันธ์ที่ว่า

หอมบุปผามาลัยใจประหวัด

ค้อยยกหัตถ์โถมนางพลางน้ำหว่อง

ยุคเนื้อเย็นเดินแอบเข้าแนบทรวง

นาสิกจ้วงจวบนางพลางเดินมา

(พิทยา บุชรารัตน์, 2549 : 32)

3.1.3 ด้านการปกครอง ผู้ชายใช้อำนาจผ่านระบอบการปกครองคนในครอบครัว ดังเช่น กรณีที่เกอกาเสริมใช้อำนาจในฐานะบิดามากดขี่แหมะเวในฐานะลูกให้แต่งงานกับพลายทองโดยไม่ขอความเห็นจากแหมะเว ดังคำประพันธ์ที่ว่า

จะสู่ขอแหมะเวน้อยนวลละออง

ให้พลายทองบุตรชายเหมือนหมายมั่น

ได้ร่วมเรียงเคียงคู่อู่กินกัน

ข้อเท่านั้นดอกและนายที่ยายมา

เกอกาเสริมฟังสารสำราญจิต

ได้สมคิดมุ่งมาตปรารภณา

ตกลงยอมพร้อมกันด้วยภรรยา

ค้อยตอบว่าฉันให้ไม่เข้าซี่

(พิทยา บุชรารัตน์, 2549 : 57)

นอกจากนี้ ผู้ชายยังได้ใช้อำนาจคดีผู้หญิงผ่านระบอบทางกฎหมาย ซึ่งผู้ร่างกฎหมายก็คือผู้ชายนั่นเอง ผู้หญิงจึงไม่มีสิทธิ์ต่อรองหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายได้ ดังเหตุการณ์ที่นายเสียนฟ้องนางเสี้ยวว่า เมื่อสามีของนางเสี้ยวตายแต่นางเสี้ยวไม่ฝัง มัวแต่เที่ยวเพลินหวังคบชู้ กฎหมายอิสลามได้กำหนดบทลงโทษผู้กระทำความผิดผู้หญิงที่ข้องเกี่ยวกับชายอื่นที่มีไชสามีอย่างแสนสาหัสหรือการผิดประเวณีตามตั้งแต่การโหมหรือการเชียน (อดิศักดิ์ นุซมี, 2561 : 63) ในทางกลับกันกฎหมายกลับไม่ระบุโทษสำหรับชายที่ข้องเกี่ยวกับหญิงอื่นที่มีไชภรรยาของตนในทำนองชู้สาวไว้เลย ดังนั้น นางเสี้ยวจึงต้องรับโทษตามกฎหมายที่ผู้ชายวางไว้ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

ว่าไอ้เสี้ยวผู้ตายไม่คิดฝัง

มันเที่ยวหวังคบชู้เสาะสู่หา

กับซากผีที่ตายไม่นำพา

เที่ยวคบหาผู้ชายให้หาเรา

จัดทำการครอบครองหัวลงถึงตา

แล้วให้พาลาดตระเวรเกณฑ์พวกเหล่า

ครบสามวันบัญญัติอย่าแบ่งเบา

เขียนนงเยาว์หนึ่งร้อยปล่อยสบาย

(พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 38)

ดังนั้นสรุปได้ว่า เพศภาวะในระบบบิดาธิปไตยที่เกิดขึ้นจากคำประพันธ์ต่าง ๆ ในวรรณกรรมที่ยกมาให้เห็นนั้น แสดงให้เห็นว่าผู้ชายมีอำนาจทางครอบครัว ในฐานะบิดา และผู้ชายในฐานะเพศที่มีอำนาจทางร่างกาย และอำนาจการปกครองสามารถใช้อำนาจกับฝ่ายหญิง

3.2 ผู้ชายควบคุมการผลิตซ้ำของผู้หญิง หากจะกล่าวถึงการผลิตซ้ำที่หมายถึงการต่อยอดสิ่งที่มีอยู่ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น เด็กที่เกิดมามีความแตกต่างทางสรีระที่เป็นตัวกำหนดให้รู้ว่าเป็นเพศหญิงหรือเพศชายนั้นยังไม่พอ พ่อแม่หรือผู้ใหญ่ มักจะมีการย้ำความเป็นเพศหญิงหรือเพศชายโดยการตั้งชื่อ การใส่เสื้อผ้า การเลือกของเล่น การทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้ตรงตามเพศสรีระ หรือแม้กระทั่งควบคุมเรื่องงานบ้านงานเรือนของผู้หญิง และการดูแลผู้อื่นให้ทำหน้าที่หลายอย่าง ดังเช่น กรณีหลวงเพชรควบคุมกำกับให้ผู้หญิงในบ้านดูแลหมะเว ดังคำประพันธ์ที่ว่า

เพศภาวะ : ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ฯ

เวีย...! อิหยังอิหยังสู่อ่า	เอาเสื้อผ้าให้เนื้อเนียนได้เปลี่ยนใหม่
ขาดรีวร้ายกายก็ซ้ากรรมปางใด	น้ำที่ในตุ่มนอกชานให้หลานยา
แล้วรีบจัดอาหารให้หลานกิน	คุณงสิ้นเลือดแดงทั้งแข่งขา

(พิทยา บุชรารัตน์, 2549 : 36)

หรือการผลิตซ้ำความเป็นหญิง ที่สามารถถูกเลือกให้มีสามีตามสังคมชั้น แม้ว่าจะไม่ใช่วัยหญิงที่บริสุทธิ์ แต่ด้วยกิริยาท่าทางและความสวยของสตรี ทำให้ผู้หญิงถูกควบคุมจับต้องเป็นสะใภ้ เพื่อการผลิตซ้ำตามมายาคติของสังคมในการครองเรือน ดังคำประพันธ์ที่ว่า

หมวดบุหร่งสะกิดหน้อยค้อยบอกความ	นางสาวงามบ้านกำนันอันเขลา
ชื่อแหมะเวสิน้องพี่ต้องตา	ทั้งรูปปากลิ้งคล้ายกับพลายทอง
กิริยาพาทีก็ดีเหลือ	เป็นชาติเชื้อหงส์สายไม่เศร้าหมอง
ทั้งรู้จักการงานการปกครอง	มาหนาน้องจะเห็นเป็นอย่างไร

(พิทยา บุชรารัตน์, 2549 : 55)

ดังนั้นสรุปได้ว่า จากกรณีผู้ชายควบคุมการผลิตซ้ำของผู้หญิงในวรรณกรรมนี้ มีหลายรูปแบบ ส่วนใหญ่ผู้ชายจะควบคุมการผลิตซ้ำให้ผู้หญิงมีหน้าที่ปฏิบัติตามที่ตนต้องการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงานบ้านงานเรือน การดูแลผู้อื่น การจับคู่ครองเรือนด้วยกิริยาท่าทางและความสวยของสตรีตามชนชั้นสังคม เป็นต้น

3.3 การเป็นฝ่ายรุกและฝ่ายรับในเรื่องเพศ การเป็นฝ่ายรับและฝ่ายรุกในเรื่องเพศมักสัมพันธ์กับบทบาทหญิงชายตามเพศภาวะ เพราะส่วนใหญ่แล้วผู้หญิงจะถูกตีกรอบทางวัฒนธรรมไม่ให้เป็นผู้ริเริ่มในเรื่องเพศสัมพันธ์ จึงกลายเป็นการส่งเสริมให้ผู้ชายเป็นฝ่ายรุก เป็นฝ่ายเปิดฉากกำหนดรูปแบบวิธีการและช่วงเวลาของการมีเพศสัมพันธ์โดยที่ผู้หญิงไม่อาจต่อรองได้ (วิระดา สมสวัสดิ์, 2548 : 18)

บทบาทหญิงชายตามเพศภาวะและความคาดหวังจากเพศภาวะ ทำให้การใช้ความรู้เป็นเรื่องยาก หากเป็นเรื่องที่ปกปิดผู้หญิงเขาไม่ทำกัน คือ ไปทำท่าแสดงว่ามีความรู้เรื่องเพศ แสดงว่าเป็นผู้หญิงไม่เรียบร้อยเป็นผู้หญิงก้ำกั้น (วิระดา สมสวัสดิ์, 2548

: 59) ผู้หญิงอาจไม่มีอำนาจที่จะควบคุมเรื่องเหล่านี้ได้เลยก็เป็นได้ สังคมวัฒนธรรมยังกำหนดคุณค่าพรมจารีของผู้หญิงเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้หญิงถูกคาดหวังว่าจะต้องไม่มีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน แต่ผู้ชายอาจทดลองมีเพศสัมพันธ์กับผู้หญิงได้จำนวนมากและไม่เลือกหน้า และเมื่อแต่งงานแล้วมาตรฐานเรื่องการสำส่อนทางเพศของผู้ชายและผู้หญิงก็แตกต่างกันอย่างชัดเจน (วิระดา สมสวัสดิ์, 2548 : 61) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจจากเพศภาวะที่มีอยู่ภายในความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาและคูรักนั้น มักส่งผลในการทำให้ผู้หญิงเปราะบางยิ่งขึ้น

3.3.1 ผู้ชายเป็นฝ่ายเปิดฉาก กำหนดรูปแบบและช่วงเวลาของการมีเพศสัมพันธ์ ที่กล่าวได้ว่าผู้ชายมักจะได้รับการยอมรับจากสังคมว่า เป็นผู้มีความรับผิดชอบทางเพศอันร้อนแรง จำเป็นต้องหาทางปลดปล่อยหรือตอบสนองอย่างน่าเห็นใจ ในขณะที่ความต้องการทางเพศของผู้หญิงไม่จำเป็นต้องกระทำเช่นนั้น ผู้ชายจึงสมควรจะได้รับสิทธิทางกามารมณ์มากกว่าผู้หญิง ดังเช่นเมืองลิตที่มักจะมีอารมณ์ทางเพศอยู่เสมอ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

จะอิงแอบแนบน้องประคองเกล้า
จะชื่นชมสมสนิหเฝ้าชิดเชย
นีกะนึ่งถึงนุชสุดตรอมตรม
พบท่อนไม้ไกล้เมืองลิตฉวยติดมือ
สองหัตถ์ยุตฉุดสาวเข้ากอดแอบ
พินิจครุ่นแนบนอนว่าท่อนไม้

จะต้องเต้าเต่งอรุณิจจาเอ๋ย
จะกายเกยกอดรัดถนัดมือ
เคลิ้มอารมณ์คว้าไขว่ถอนใจหือ
น้องดอกหรือนิ่งนอนซ่อนพี่ชาย
สาสแสบแสนต้นแขนแสนโหยหาย
รู้สึกกายผิตหวังลुकนึ่งพิง

(พิทยา บุขรารัตน์, 2549 : 12-13)

และอีกคำประพันธ์ที่ว่า

พัคตร์ปลั่งปลั่งดังบุหลันในวันเพ็ญ
ชีพจรชายในอกเหมือนชกมวย

สองเต้าเด่นเต่งตมเป็นพุ่มสวย
ยิ่งงงวยสุดจะจดสะกดใจ

(พิทยา บุขรารัตน์, 2549 : 14)

เพศภาวะ : ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ฯ

การแสดงถึงอารมณ์ทางเพศที่มีอย่างรุนแรง ปรากฏในตอนในเมืองสิต เอาแต่ครุ่นคิดถึงเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ จิตใต้สำนึกจึงได้นำไปสู่ความฝันจนสำเร็จ ความใคร่ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

กะตูกกะตึกพลิกแพลงตะแคงกลับ	พอม้อยหลักลับจิตนิมิตฝัน
ว่าเหมาะะนึ่งอิงแอบอยู่ด้วยกัน	ค่อยรับขวัญเซยปรางพลางกอดรัด
หมอนข้างกายกลายเป็นนางพลาจเกล้าคลึง	แล้วเอนอิงแอบอวมร่วมสัมผัส
มือกอดหมอนซ้อนสอดเข้ากอดรัด	จนกำตัดตกตื่นพื้นกายา

(พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 53)

คำกล่าวของเมืองสิตในบางตอนก็แสดงความหมายนัยยะ คือการได้ปลดปล่อยอารมณ์ทางเพศของตน ดังเช่น หลังจากที่เมืองสิตมีความสัมพันธ์ทางเพศกับเหมาะสมแล้ว ได้บอกเหมาะสมว่า

เมียที่ตายหลายปีไม่มีสุข	เหมือนอุ่มทุกข์อยู่สักเท่าศิริใหญ่
ได้แอบอกเหมือนยกศิริไป	เทพไทช่วยชกประจักษ์จรัง

(พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 20)

การมีเพศสัมพันธ์ของตัวละครในเรื่อง จะเริ่มบทบาททางเพศโดยผู้ชายเป็นฝ่ายรุกผู้หญิงก่อนทั้งสิ้น ดังเช่น พฤติกรรมของเมืองสิตที่กระทำต่อเหมาะสม ดังคำประพันธ์ที่ว่า

แล้วเริ่มลองตองเต้าเกล้าสัมผัส	นางอืดอืดชวนหยิกพลิกพลิกไส
ค่อยออกห่างพลาจคำว่าจัญไร	ทำตามใจไม่เกรงข่มเหงกัน

(พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 18)

และอีกคำประพันธ์ที่ว่า

สุริยลงลับปัพพะโต	สกุโณจับรังนั่งไชรังชน
เมืองสิตเกล้าเข้าหยอกนิรมล	ดอกอุบลสองดอกช่างงอกงาม
นางพลิกพลิกหยิกชวนกวนใจหาย	น้องเหน้อยกายเมื่อยล้าอย่าหยาบหยาม
เมืองสิตว่าพ็อูตสำหรับพยายาม	อย่าหวงห้ามตรงของที่ต้องใจ

ความรักหนักเหลือเหมือนเรือเทียบ น้ำมันเลียบแคมแล้วแจวไม่ไหว
แล้วคลั่งเคล้าเล่าโลมโฉมวิสัย นางผลึกไสว่ชาวอรอส์กที

(พิทยา บุขรารัตน์, 2549 : 29)

เมื่อฝ่ายชายเป็นฝ่ายรุกแต่ฝ่ายหญิงไม่ยินยอมหรือเกิดการต่อต้าน
ขัดขืน ฝ่ายชายก็จะใช้อำนาจต่อรองและข่มเหงหญิงซึ่งก็คือการข่มขืนนั่นเอง เช่นเดียวกับ
พฤติกรรมของเมืองสิดที่ปฏิบัติต่อแหมเว ดังคำประพันธ์ที่ว่า

เมืองสิดว่าอย่าคือทำถือดี	จะให้พี่ปล้ำปลุกสนุกหรือ
เชิญโฉมยงปลงจิตคิดหาหรือ	ขึ้นต้นคือแล้วน้องต้องรำคาญ
แหมเวตอบว่าจงฆ่ากูเสียเถิด	จะไปเกิดชาติหน้ามาตามผลาญ
ฝ่ายเมืองสิดคิดเห็นไม่เป็นการ	ต้องหักหาญสาวสวยด้วยกำลัง
แล้วฉวยฉุดยุดนางขึ้นวางตัก	นางพลิกผลึกคำว่ามีงอย่าหวัง
เมืองสิดว่าดำไปพี่ไม่ฟัง	ขึ้นชั่งกั้ง ¹⁰ ปล้ำกายก็ไม่ปล่อย

(พิทยา บุขรารัตน์, 2549 : 18)

แต่ความต้องการทางเพศของชายก็ไม่เคยสิ้นสุด ยังมีความปรารถนา
อยู่เสมอ เช่นเดียวกับเมืองสิดที่ไม่รู้จักพอ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

ฝ่ายเมืองสิดพลิกฟื้นตื่นกาย	แนบยุพาชื่นชมแสนสมหวัง
เผ้ายียวนนวลแนบแอบอู้ง	โฉมร้อยชั่งหยิกข่วนว่ากวนใจ
เผ้าจับกุมหุยมหิมาไม่อิมหน้า	จะลอบคล้าเคล้าคลั่งไปถึงไหน

(พิทยา บุขรารัตน์, 2549 : 19)

ดังนั้นสรุปได้ว่า จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับรูปแบบของการมีเพศสัมพันธ์
จะเห็นว่าฝ่ายชายจะเป็นผู้เปิดฉากการมีเพศสัมพันธ์ เพื่อให้อีกฝ่ายมีอารมณ์ร่วม แม้ว่า
จะไม่ยินยอมก็ตาม แสดงให้เห็นว่าสังคมสมัยก่อนให้ความสำคัญค่านิยมทางเพศ

**3.3.2 ผู้หญิงเป็นฝ่ายรับการเปิดฉาก ไม่มีอำนาจในการต่อรอง
การมีเพศสัมพันธ์** กล่าวได้ว่าสังคมได้กำหนดให้ผู้หญิงเป็นฝ่ายรองรับอารมณ์ทางเพศ

¹⁰ ชั่งกั้ง หมายถึง ทะเลสาบตื้นตื้น

เพศภาวะ : ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ฯ

ของผู้ชาย ไม่มีสิทธิ์มีเสียงในการต่อรองว่าจะยินยอมมีเพศสัมพันธ์ด้วยหรือไม่ อีกทั้งไม่สามารถกำหนดรูปแบบวิธีการในการมีเพศสัมพันธ์ว่าจะให้ดำเนินไปในทิศทางใด ที่สำคัญที่สุด คือ ความเสียเปรียบด้านสรีระทางเพศ ผู้ชายต้องเป็นชายให้สมชายที่มีพลังกำลังในเชิงชีววิทยาและกामารมณ์ทำหน้าที่สืบทายาทเป็นพ่อและเป็นสามี (ก้อนสกุล กวินรวีกุล, 2545 : 102-103) ซึ่งต่างจากเพศหญิงที่มีสรีระบอบบางและอ่อนแอ และเป็นเรื่องธรรมชาติได้สร้างให้ฝ่ายชายสามารถ “รุกล้ำ” ฝ่ายหญิงได้ ดังนั้น สรีระที่เสียเปรียบของแหมะเว ซึ่งก็ไม่ต่างไปจากหญิงอื่นที่มีสรีระบอบบาง ง่ายต่อการถูกข่มเหงรังแก เพราะไม่แรงต่อสู้ ดังคำประพันธ์ตอนหนึ่งว่า

สงสารนุขสุดที่กลัวตัวสาวสั้น หวาดไหวหวั่นตกประหม่านางสงสาร
นางหวีดรำปล้ำกายเพียงวายปราณ อ้ายใจพาลฉุดคร่าพาริบรูด
สาวเหน็ดเหนื่อยสรรพางค์นางกรรแสง หมดเรี่ยวแรงงามข้าปล้ำไม่หลุด

(พิทยา บุขรารัตน์, 2549 : 15)

แหมะเวกำลังตกอยู่ในภาวะถูกล่วงละเมิด จึงได้พยายามต่อสู้กับเมืองสิต เมื่อเมืองสิตต้องการจะมีเพศสัมพันธ์ด้วยกันอีก ดังข้อความที่ว่า

แล้วโลมลูบปลุขงวางค์นางหวีดว้าย อย่าเข้าใกล้ตัวกูครูไม่สอน
มึงอยากนอนอย่าเนิ่นเชิญมึงนอน ไม่ผันผอนเลยหนอย้ายืดยื้อ

(พิทยา บุขรารัตน์, 2549 : 18)

การที่ผู้หญิงไม่เต็มใจในการมีเพศสัมพันธ์ เมื่อไม่สามารถปฏิเสธ ต่อสู้ และต้านทานกำลังของฝ่ายชายได้ จึงกลายเป็นการถูกข่มขืน เหมือนเช่นแหมะเวทั้งหมดหนทางต่อสู้ ขัดขืน ดังคำประพันธ์ที่ว่า

แหมะตอบว่าจงฆ่ากูเสียเถิด จะไปเกิดชาติหน้ามาตามผลอายุ
ฝ่ายเมืองสิตคิดเห็นไม่เป็นการ ต้องหักหาญสาวสวยด้วยกำลัง
แล้วฉวยฉุดยุดนางขึ้นวางดัก นางพลิกผลึกตำว่ามึงอย่าหวัง
เมืองสิตว่าดำไปไฟไม่ฟัง ขึ้นชิงกั้งปล้ำกายก็ไม่ปล่อย
แล้วเมืองสิตปล้ำปลุกล้มคลุกคลาน นำสงสารแหมะเจ้าโคกเครั้าสร้อย

ปล้ำไม่หลุดสุดจะปล้ำกำลังน้อย น้ำเนตรย่อยปราดปราดไม่ขาดเลย
หมดเรี่ยวแรงแข็งใจปราศรียสนอง เมตตาน้องสักทีคุณที่เอ๋ย
การสมสู่ผู้ชายน้องไม่เคย อย่างกวนเลยจิตใจไม่สบาย

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 18)

การที่ผู้หญิงจำต้องยอมรับสภาพในการมีเพศสัมพันธ์กับชายนั้น เป็นเพราะร่างกายของฝ่ายหญิงได้รับการกระตุ้นอันเป็นธรรมชาติที่ฝ่ายหญิงมีอาจจะยับยั้งได้ แม้ว่าใจจะไม่ยินยอมก็ตาม เช่นเดียวกับตัวหมีเหเว แม้ใจจะไม่ยินยอมแต่เมื่อถูกเมืองลิต คลึงเคล้าเล่าโลม ร่างกายของหมีเหเวจึงเปิดทางให้เมืองลิตสามารถมีเพศสัมพันธ์กับนางได้ไม่ยาก ดังคำประพันธ์ที่ว่า

เมืองลิตว่าอย่าขัดปองปิดนัย ความที่รักเหลือรักหักไม่หาย
ถ้าไม่ได้ตัวน้องที่ต้องตาย รักรักชายเถิดน้องไม่ต้องกลัว
พี่รักจริงยิ่งกว่าดวงชีวัน อย่างกระหนกอกสันการมีผิว
สงสารหมีเหเวงนุขสุดหอมงมัว ไม่ยอมตัวก็จ่ายอมแสนตรอมตรม
ตั้งว่าเกณฑ์เวรกรรมเคยทำไว้ เมืองลิตนายแนบชิดสนิทสนม
เสียงเรไรหรือร้องก้องพนม เลยชื่นชมชิดหมีเหเวคอยและเล็ม
อัศจรรย์ลั่นเลือนสะเทือนหมด เปรียบเหมือนรถฝรั่งเมื่อตั้งเข็ม
อินนิเนีย¹¹ไม่ละเมิดเปิดสะเต็ม¹² เทียวแล่นเล็มตามกลางหนทางจร
คนขับเพิ่มเติมสะเต็มเอาเข็มตั้งมิอรรั้งรีบรุดไม่หยุดผ่อน
ลูกล้อเวียนเทียนหันครรลัยจร เสียงสะท้อนสะเทือนดังทั่วทั้งราง
จำพวกคนโดยสารขึ้นบานหมด ได้นั่งรถเครื่องใหม่ใจสว่าง
รถกระตือรือร่งเครื่องที่ตั้งเมื่อตั้งราง ถึงปลายทางหมดเขตประเทศไทย
พิรุณโรยโปรยปรอยเป็นฝอยสาด น้ำค้างปราดลมชายใบไม้ไหว
สองสนิทชิดชมสมฤทัย จนเสียงไก่แก้วขันสนั่นเนิน

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 18-19)

¹¹ อินนิเนีย หมายถึง นายช่าง, วิศวกร

¹² สะเต็ม หมายถึง ไอน้ำ, พลังงาน

เพศภาวะ : ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ฯ

การที่แห่มาเวถูกข่มขืน ได้สร้างความเจ็บปวดทั้งกายและใจ จะไปเรียกร้องขอความเห็นใจจากใครก็ไม่ได้ เพราะหากแพร่งพรายออกไปก็จะเป็นที่อับอายขายหน้า แม้สุดท้ายนางจะยอมขายหน้าก็ตาม แห่มาเวจึงต้องจำยอมรับสภาพดังกล่าวประพันธ์ที่ว่า

สงสารตัวชั่วร้ายยับ	ให้ทุกข์ทับเพียงชีพจะผุยผง
ถึงไม่รักก็จำรักหักจิตปลง	แต่โฉมยงนิกในอยู่ไปมา
ถ้าได้ช่องต้องหนีไปตามกรรม	ถึงชอกช้ำเสียหายยอมขายหน้า
ไม่เอาเป็นสามีร่วมชีวา	ถึงเวลาเคราะห์กรรมต้องจำเป็น
หญิงคนไหนใครจะเป็นเช่นตัวข้า	ผู้หญิงไหนใครจะมาได้ทุกข์เข็ญ
หญิงคนไหนใครจะเศร้าทั้งเข้าเย็น	ผู้หญิงไหนใครจะเป็นเช่นอกเรา

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 19)

ดังนั้น สรุปได้ว่า การไม่มีอำนาจต่อรองการมีเพศสัมพันธ์ของสังคมสมัยก่อนของชาวมุสลิม ทำให้เห็นว่าเพศหญิงตกเป็นจำเลยการรองรับอารมณ์ทางเพศของผู้ชายตามสรีระทางกายภาพ และสังคมการแบ่งชนชั้นทำให้ผู้หญิงไม่มีโอกาสต่อรองการมีคู่ครองด้วยอำนาจระบบปิดตีบตัน รวมถึงด้วยอำนาจทางสังคมที่เพศหญิงถูกกำหนดให้ปฏิบัติตามประเพณีและวัฒนธรรม

บทส่งท้าย

การวิเคราะห์เพศภาวะ : ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ ประเภทหนังสือชุด เรื่อง เมืองสิด (ขุนแก้ว) แห่มาเว ทำให้เห็นว่า การเป็นผู้หญิงหรือเป็นผู้ชายในสังคมไม่ได้ถูกกำหนดให้มีความแตกต่างกันตามสรีระทางกายภาพ แต่ได้ถูกกำหนดไว้ตามบทบาทและความสัมพันธ์ของคนในสังคม โดยเฉพาะในบริบทสภาพสังคมวัฒนธรรมของชาวมุสลิมที่มีความแตกต่างจากสังคมไทย จากศาสนาและความเชื่อที่มีบทบาทต่อการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นภาษา การแต่งกาย อาหารการกิน และวิถีชีวิตความเป็นอยู่โดยทั่วไป โดยเฉพาะการแบ่งแยกความเป็นเพศชายเพศหญิงที่ยึดแนวคิด

และปฏิบัติรุ่นต่อรุ่น ด้วยระบบการปกครองปัตตาธิปไตย ที่ถือผู้ชายมุสลิมเป็นผู้นำ สามารถต่อรองอำนาจในความเป็นบิดาหรือสามีต่อผู้หญิงมุสลิม ที่เป็นผู้ตามและผู้ปฏิบัติ ที่ไม่สามารถต่อรองหรือต่อต้านแต่อย่างใด และสร้างความไม่เท่าเทียมทางสังคมและวัฒนธรรม แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไปผู้หญิงมุสลิมกลายเป็นเครื่องมือเชื่อมต่อระหว่าง อำนาจรัฐกับอำนาจของผู้ชาย เพื่อการแสดงทางสังคมและวัฒนธรรมในการเรียกร้อง ความเป็นธรรม ทำให้ต้องออกมาแสดงความเป็นผู้นำ สร้างพื้นที่ของตน ลดบทบาท การปกครองแบบปัตตาธิปไตยในวิถีชีวิตที่ปรับตัวเหมือนกับสังคมวัฒนธรรมของชาวมุสลิม ในยุคปัจจุบัน จนเกิดการยอมรับไปโดยปริยาย

จากวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ ประเภทหนังสือชุด เรื่อง เมืองสิต (ขุนแก้ว) หมะเว ทำให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจของตัวละครหญิงและชายที่เดินไปตาม ครรลองที่สังคมคาดหวัง ผู้ชายจึงคงบทบาทการเป็นผู้นำในสังคม เช่นเดียวกับผู้หญิงที่ ยังคงบทบาทการเป็นผู้ตามเสมอ อำนาจของตัวละครชายจึงเหนือกว่าตัวละครหญิงใน ทุกมิติของสังคมระบบปัตตาธิปไตยอันเป็นที่ยอมรับราบจนวันนี้ นอกจากนี้จะเห็นว่า วรรณกรรมเรื่องนี้ได้สะท้อนคุณค่าต่อการศึกษาเรียนรู้วรรณกรรมประเภทนิทานประโลมโลก ที่มีสาระต่อสังคมการปกครองแบบระบบปัตตาธิปไตย และเชื่อมโยงบริบทสภาพสังคม วัฒนธรรมของชาวมุสลิม และเห็นถึงการใช้คำประพันธ์ประเภทกลอนสุภาพและภาษาที่ ลุ่มลึกเข้าใจง่ายต่อการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ ที่สามารถนำไปปรับใช้ เพื่อการศึกษาและการดำรงชีวิตในสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

กฤตยา อาชวนิจกุล. (2554). เพศวิถีที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปในสังคมไทย. *วารสาร ประชากรและสังคม*, 15 (1), 43-65.

เพศภาวะ : ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ฯ

- ก้องสกล กวินรวีกุล. (2545). *การสร้างร่างกายพลเมืองไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ.2481-2487*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].
- จงจิตต์ โศกนคณาภรณ์. (2549). *สังคมวิทยาสตรี*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จรงค์ ศรีจันทร์งาม. (2557). *บทบาทหญิงชายมุสลิมกับการจัดการทรัพยากรประมง บ้านปากบางตาวา อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์].
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2555). *เล่าเรื่องเบื้องต้น สตรีศึกษา สตรีนิยม*. วนิดาการพิมพ์.
- ณรงค์กรณ รอดทรัพย์. (2555). *ปีตาธิปไตย : ภาพสะท้อนแห่งความไม่เสมอภาค ระหว่างชายหญิงในสังคมเอเชีย*. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 4(2), 29-46.
- เทวัญ ประจักษ์พนา. (2551). *เพศภาวะและความสัมพันธ์เชิงอำนาจผ่านวัฒนธรรมการดื่มกิน*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2551). *มิเชล ฟูโกต์*. วิภาษา.
- นงเยาว์ เนาวรัตน์. (2561). *การศึกษาของผู้หญิงตัวตนและพื้นที่ความรู้ (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. วนิดาการพิมพ์.
- เนตรดาว แพทย์กุล. (2544). *รายงานการวิจัยเรื่องบทบาทของผู้หญิงชาวบ้านใน การพัฒนา : กรณีศึกษาบทบาทของผู้หญิงในเครือข่ายชุมชนเมือง*. ศูนย์สตรีศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2549). *เพศภาวะในสุวรรณภูมิ (อุษาคเนย์)*. มติชน.
- ปราณี สุรสิทธิ์. (2527). *คำสอนสตรีไทยจากวรรณกรรมช่วงก่อนได้รับอิทธิพลตะวันตก*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร].
- พิทยา บุขรรัตน์. (2549). *การปฏิวัติวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ประเภทหนังสือชุด เรื่อง เมืองลิต (ขุนแก้ว) หมายเหตุ*. สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ราชบัณฑิตยสถาน.
- วิมล คำศรี. (2554). *วรรณกรรมท้องถิ่น : สารความรู้และแนวทางการศึกษา กรณีศึกษา การศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นนครศรีธรรมราช*. ไทမ်พรีนติ้ง.
- วิระดา สมสวัสดิ์. (2548). *เพศภาวะและเอดส์*. วนิดาเพรส.
- สรยา รอดเพชร. (2561). ผู้หญิงกับปิตาธิปไตยในนวนิยายของอุทิศ เหมะมูล. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 14 (1), 53-79.
- สุชาดา ทวีสิทธิ์ (บรรณาธิการ). (2547). *เพศภาวะ : การท้าทายร่าง การค้นหาตัวตน*. บริษัท อมรินทร์พรีนติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- อดิศักดิ์ นุชมี. (2561). การยกเลิกอาญาประหารชีวิตกับแนวคิดอิสลาม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต*, 13(2), 53-67.
- อุมมีสาลาม อุมาร. (2558). “เรื่องเล่ากับอัตลักษณ์ที่เลื่อนไหล”: ผู้หญิงมุสลิมชายแดนใต้ ในเรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิต. *วารสารรุสมิแล*, 36(1), 6-20.